

Collection of antique and early medieval scientific treatises

Publication/Creation

Mid 15th Century

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/d6buxsrt>

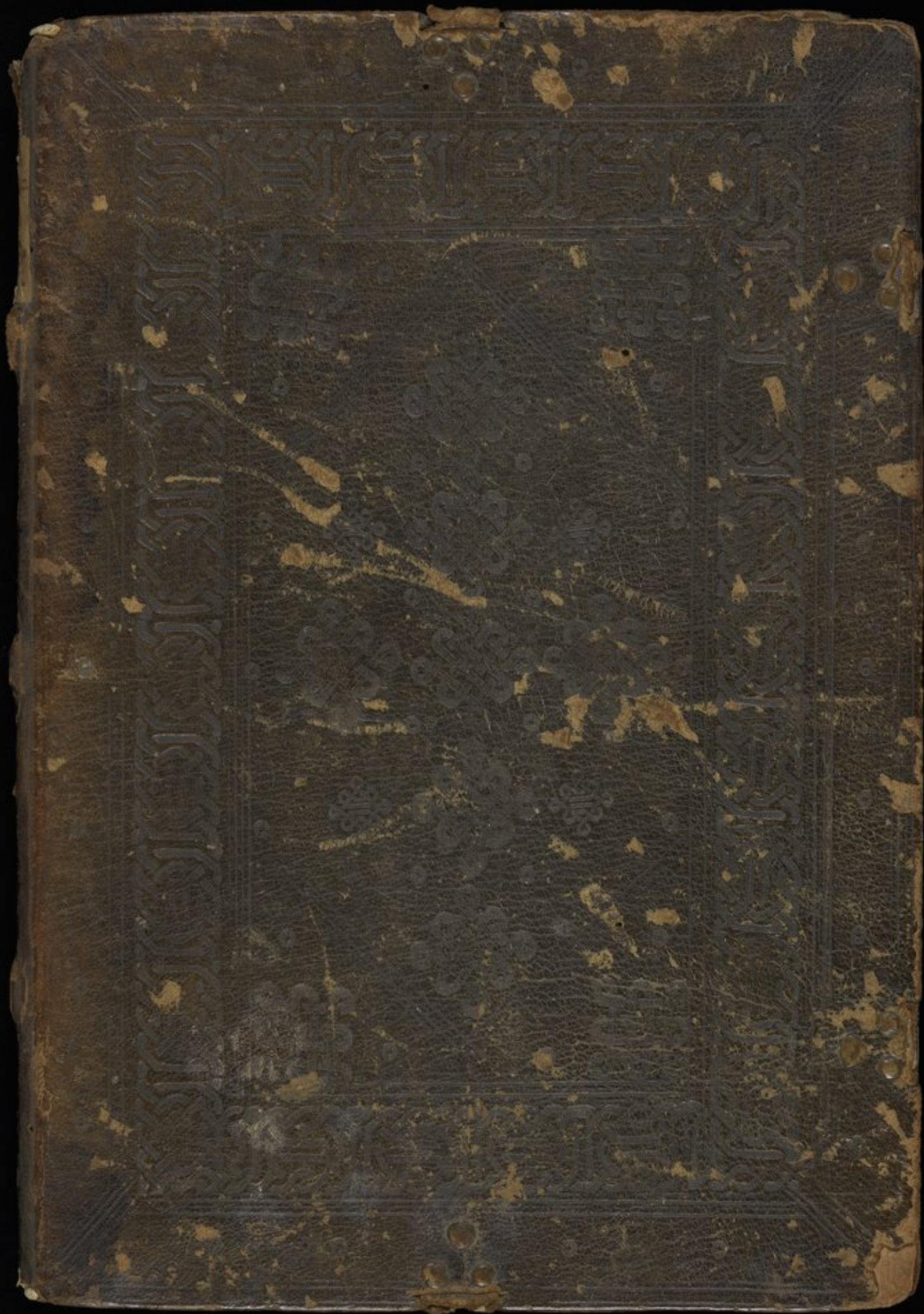
License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

45
R2/BN

M6

2248

BEDE. De natura rerum & de temporibus—[folio 3] CENSORINUS. De die natali—[folio 32] PRISCIANUS. Praeexercitamenta—[folio 39] Ex Topicis Boethii quaedam, MANUSCRIPT ON VELLUM, 29 lines, 48 ll. BEAUTIFULLY WRITTEN IN A VERY FINE CURSIVE ITALIC HAND, headings in red, capitals in blue and red, original blind stamped olive morocco over wooden boards (binding worn)
folio (268 mm. by 190 mm.) ITALIAN, XV CENT.

MS. No. 127

ACCESSION NUMBER

65025

PRESS MARK

65029

H. d.

Ex Bede presbiteri De natura rerum de temporibus li. 2.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 20. 30. xl. l. lx.

S. epistola

2. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17.

70. 80. 90. 100. cc. ccc. cccc. d. dc. dcc. dccc. dcccc. 1000.

o. n. p. c. t. y. f. x. y. w.

Olympiades ann. quatuor. Mundine dierum
nouem. Indictiones ann. xv. Hora habet
quatuor puncta. x. minuta. xv. partes. lx.
momenta. Atomus indiuisibile tempus. Zodiacus in xii.
signa. singula in partes. xxx. partes in puncta. xii. Punc-
tum in momenta. xl. momenta in ostenta. lx. distribuitur.

De vncia

	L ibra uel as siue assis. xii. uncie.	iiii. sexies ducti xxiii sunt et inde dnr due
TH	D euns siue tabus. xi. uncie.	sextilis viii eog bis. iiii. sut octo. Due sextile sexle
SS	D cums uel dextans. x. uncie.	viii. ff id est iij pars vncie et scilicet 5 vii ff sexu
SS	D odrans siue doras. viii. uncie.	la siue sexela iiii ff x Dimidia sextila siue sexela 7 ff
SS	B es siue bissa. viii. uncie.	xxii faciunt unam similitudine xxii ff sexu
SS	S epius siue septus. vii. vncie.	ff scrupulus viii. diec.
S	S emus. vi. vncie.	Bisse tanto minor est qto. viii. a xii. xx. a
TH	Q uincus siue unguis. v. uncie.	xxx. x. a xv. tertia. n. pte subtracta quotiens
TH	T riens siue treas. iiii. uncie.	solum remanent ipe due partes bisse.
3	Q uadrans siue quadras. iiii. uncie.	ipa tertia triens nuncupatur.
4	S extans. ii. uncie.	
20	S cams siue secuncia. vna uncia. et semis.	
SS	V ncia xxiiii. ff. scrupuli.	
S	S emiuncia xii. ff. scrupuli.	

Ambrosius in lucis expositione.

Siliqua est humillimum genus ligni nascens in lit-
toribus maris: continens folliculis grana. Siliq[ue]
genus est farris: cuius sex grana scrupulus efficiunt.

De Umbra.

Nam q[uod] umbra fiat: tria simul concurrere necesse
est: lucem: corpus: & obscuratum locum: et ubi
lux corpori par: ibi equalis umbra iacitur: ibi lux cor-
pore exilior: ibi umbra sine termino augetur: ubi lux
corpore maior: ibi Umbra paulatim rarefciendo deficit.

De senario.

Senarius suis partibus primus impletur. i. sex tria
tertia & dimidia que sunt unum & duo & tria
et simul sex fiunt. *De diebus.*

Primam diem Soli quia maximum est luminare.
secundam lune quia secundum luminare se co-
secrare putabant: deinde ordinata alternatione tertie
diei primam a sole stellam quarte: primam a luna quin-
te: secundam a sole sextam: secundam a luna septime
tertiam a sole preponebant. *De planetis.*

Quartus sol ccclxx diebus & quadrante infra solem
uenit que & lucifer & uesper ccclviii. diebus a so-
le nunq[ua]m absistens partibus sex et xl. longius proximum
illi mercurij sydus nouem diebus: ociore ambitu: modo
ante solis exortus modo post occasus splendens nunq[ua]m ab
eo xxii. partibus remotior: nouissima luna xxvii. diebus
et octo horis signiferum conficiens. *De Intercalatione.*

Falluntur quippe qui putant hebreos annis talibus
usos: alioquin tota ueteris testam[en]ti series uacil-
lat: nec ullius etas tanta q[ua]nta scripta est debet intelligi:

sz ad lune cursum stringi. & grecos quidem ueteres legimus ceciliu. diebus annuum ad lune cursum putantes octauo semper anno. xc. dies qui nascuntur: si quadras cum vndecim diebus epactarum octies componatur pariter intercalasse nitres videlicet menses tricenorum dierum distributos. iudeos aut nūq. sed altero uel tertio anno mensem lune decimum quem embolissimum vocamus inserere solitos. *De iudeorum mensibus.*

Primum mensem nouorum fructuum qui pasce-
cerimonijs sacratus est *nisan* appellantes qui pp
multiuagum lune discursum nunc etiam martium
mensem nunc incidit in aprillem: nunc aliquot dies
maijs mensis occupat. Sed rectius aprilis deputatur qz
semper in illo uel incipit uel desinit uel totus includitur
ea dūtaxat regula cuius & supra meminimus obserua-
ta ut que quintadecima post equinoctium luna extitit
primus sequentis anni mensem faciat. que vero oīa
nouissimum precedentis sitqz per ordinem secundus
eorum mensis *lar maio*: tertius *suon iunio*: quartus *the-*
omul iulio: quintus *tanmi augusto*: sextus *alul septēbrio*:
septimus *theseri octobrio* quem propter collectionem fru-
gum & celeberrimas in ipso festiuitates nouum annum
appellant. octauus *marresuon nouembrio*: nonus *casleu*
decembrio: decimus *tebeth ianuario*: vndecimus *sabath*
februario. duodecim) *adar martio*. *Kalendae nonae idus*

Idem pontifex Kalata. i. Vocata in capitolium ple-
be iuxta curiam calabram que case Romuli p-
xima est quot numero dies a Kalendis ad nonas superes-
sent pronuntiabat. & quintonas quidem dicto quīges

Verbo καλο septimanas repetito septies predicabat. Ver-
 bum autem καλῶ grecum est id est uoco: & hunc dies
 qui ex ijs diebus qui calarentur primus esset placuit ka-
 lendas uocari: hinc & ipsi curie ad quam uocabantur &
 calabre nomen datum: et classi q. omnis in eam uocare-
 tur populus. Ideo aut minor pontifex numerus dierum
 qui ad nonas superessent calando prodebat q. post nonas
 lunam oportebat nonas die populares q. in agris essent
 confluere in urbem accepturos causas feriarum a Rege
 sacrorum: scituosq. quid esset eo mense faciendum. Vnde
 quidam hinc nonas existimant dictas initium quasi no-
 ue observationis: uel q. ab eo die semper ad idus noues
 dies putarentur. Porro idus uocare placuit diem qui
 diuidit mensem. iduare n. hetrusca lingua diuidere:
 Vnde uidua quasi ualde idua. i. Valde diuisa: aut uidua
 i. Viro diuisa. Nonnullis placet idus dictas uocabulo gre-
 co a spē que apud illos idea uocatur q. ea die plenam
 speciem luna demonstrat.

Vocatur autem apud eos ipse december apileos: janu-
 arius eidimios: februarius peritios: martius dystros: ap-
 rilis exanthicos: maius artemysios: iunius deseos: iulius &
panemios: Augustus loos: September gorpyos: October hyp-
borytheos: nouember dios.

Sol cccxv. diebus & sex horis: luna uero xxvii. diebus
 et octo horis zodiaci ambitum lustrat: Singula uero signa
 sol tricenis diebus & denis ^{horis} ac semisse: luna autem binis di-
 ebus & semis horis ac bisse unius horę perlabitur: Solem
 quotidię partem unam zodiaci sui complere: neq. enis

zod
 sol p 369. 6 H
 lun p 27 8 H
 sig
 sol 30 d 110 L
 lun 29 d 115

aliud partes zodiaci q̄ quotidianos solis in celo debemus
sentire progressus: lunam vero quotidie redecim partes
eiusdem zodiaci conficere: i. puncta iiii / 7 unam partem:
Singula aut signa x. puncta hnt. i. duas horas. quinq;
n. puncta horam faciunt / duo aut puncta sex partes
intelligit. i. q̄tum sol in zodiaco sex diebus conficit iti-
neris punctum siquidem habet tres partes q̄ signum
quoq; x. puncta. xxx. autem habet partes.

13 pte. i. 4 puncta ijs

5 puncta hora

Si vis scire quo in signo luna sit / sume Lunam quam vo-
lueris ut puta quintam: multiplica per quatuor: sunt xx.
parte per x. duobus ergo signis quinta luna semper a sole
distat: similiter de luna q̄tum a sole distet.

Censorinus Eques Romanus ad Quintum Cereium patricium.

Munera ex auro uel que ex argento nitent celato
opere nonnq̄ materia cariora ceteraq; hoc genus
blandimenta fortune in hiant ij qui uulgo diuites uocā-
tur. Te aut Quinte Cerei uirtutis non minus q̄ pecuniarū
diuitem id ē uere diuitem ista nō capiunt: non q̄ corp
possessionem uel etiam usum a te omnino abieteris: s; q̄
sapientum disciplina fortunatus satis liquido comperisti
huiusmodi sita in lubrico bona maloue per se non esse
sed uerū hoc est bonorum malorumq; media censerī. hec
ut comicus ait Terentius p̄inde sunt ut illius est ani-
mus qui ea possidet. Qui uti scit ei bona: illi qui nō utitur
recte mala igitur quoniam quisq; nō q̄to plura possidet.
s; q̄to pauciora optat tanto est locupletior. opes tibi in aīo
maxime et ea quidem que nō modo bona generis hūani
precedunt: s; que ad deorum immortalium eternitatem

penitus accedant. Quod. n. xenophon socraticus dicit ni-
hil egere est deorum q̄ minime autem proximuz dijs.
Quare cum dona preciosa neq; tibi per animi virtutez
desint: nec mihi per rei tenuitatem supersint: quodcuq;
hoc libri est meis opibus comparatum natalitij titulo tibi
misi: in quo nō ut plerisq; mos est aut hic apte phie pre-
cepta ad beate uiuendum que tibi scriberem mutuatus
sum: aut ex artibus rhetorum locos laudibus tuis cele-
brandis prosecutus sum: Ad id. n. Virtutum omniū fasti-
gium ascendisti ut cuncta ista que uel sapienter mone-
tur uel facunde predicantur uita moribusq; supera-
ueris. Sed ex philologis cometarijs quasdam questuuncu-
las delegi: que congeste possint aliquantuz uolumen effi-
cere: Idq; a me dicendi studio uel ostentandi uoto non
fieri predico: ne in me ut uetus ellogiuz uire dicatur
sus Minervam docere cum tuo collatu scirem me plura
didicisse: ne beneficijs tuis uiderer migratus: nostroruz
veterum sanctissimorū hominū exempla sum secutus:
illi. n. q. alimenta: patriam: lucem: se deniq; ipsos dono
deoruz habebant: ex omnibus aliquid deis sacrabant.
magis adeo ut se gratos probarent q̄ q. deos hoc arbi-
trarentur indigere. Itaq; cum pceperant fruges: om̄q;
nascerentur: deis libare instituerūt: et cum agros atq;
urbes deoruz munere possiderent: partem quandam
templis sacellisq; ubi eos colerent dicauere. Quidam et
pro recepta corporis bona ualitudine crimem deo sacraz
pascibant. Ita ego a quo plura in litteris percepi: tibi hec
exigua reddo libamina. Nunc qm̄ liber de die natali
inscribitur a uotis auspiciā sumantur. Itaq; hunc diez

quod ait persius numerum meliore lapillo: idque quod sepius
me facias exopto: et quod idem subiungit. Funde merum
Genio: hic forsitan quis quæret quid cause sit ut me-
rum fundendus Genio: non hostia faciendum putauit:
quod. scilicet. et Varro testatur in eo libro cui titulus est Atticus et
esse de numeris id moris institutumque maiores nostri tenu-
ere ut cum die natali munus annale Genio solueret
manusque ac cede ac sanguine abstinere: ne die qua
ipsi lucem accepissent alijs demerent. Denique de hoc ad
Apollinis genitoris oram ut Timæus auctor est nemo
hostiam cedit. Illud etiam in hoc die obseruandum quod ge-
nio facturum neminem oportet ante gustare quod cum qui
fecerit. Sed et hoc a quibusdam sepe quesitum soluendum
uidetur quid sit Genius: cur ne eum potissimum suo quodque
natali ueneremur. *De Genio.*

Genius est deus cuius tutelam ut quisque natus
uiuere hic sine quod ut generemur curat: sine quod
una genitur nobiscum: sine etiam quod nos genitos susce-
pit ac tuetur: certe a gignendo genius appellatur. Eum-
dem esse Genium et larem multi veteres memorie
prodiderunt. Inquis etiam. C. flaccus in libro quem
ad Cæsarem de indigitamentis scriptum reliquit: hunc
in nos maximam quinimo omnem habere potestatem
creditum est. Nonnulli binos genios in ijs duntaxat domi-
bus que essent marite colendos putauerunt. Euclides
autem socraticus duplicem omnibus omnino nobis geni-
um dicit appositum: quam rem apud Lucellium in libro
satyrarum xvi. licet cognoscere. Genio igitur potissimum

per omnem etatem quotannis sacrificamus q̄q̄ hic s̄ et alij sunt preterea non solum dei complures hominum uitam pro sua quisq̄ portione adminiculantes quos uolentem cognoscere indagamentorū libri satis edocebunt s̄ omnes ij semel in vno quoq̄ homine numinuꝝ suorum effectum representant: quo circa non per om̄e uitę spacium nouis religionibus arcessuntur. Genus aut̄ ita nobis assiduus observator appositus est ut ne a puncto quidem temporis longius abscedat s̄ ab utero & matris acceptus ad extremuꝝ uitę diem comitetur. Sed cū singuli homines suos tantūmodo proprios colant natales: ego tamen duplici quotannis officio huiusce religionis astringor. Nam cum ex te tuaq̄ amicitia honorem dignitatem decus atq̄ presidium cuncta deniq̄ uitę premia recipiam: nefas arbitror si diem tuum qui te mihi ih̄ac lucem edidit meo illo proprio negligentius celebrauero. ille n. mihi uitam: ille fructum uitę atq̄ ornamentum peperit. Quoniam aut̄ etas a die natali initiuꝝ sumit: suntq̄ ante hunc diem multa que ad hominuꝝ pertinet originem: nō alienuꝝ uidetur de ijs dicere prius que sunt natura priora. Igitur que ueteribus de natura humana fuerint opinionones: ex ijs quedam breuiter exponam.

De origine primi hominis.

Prima et generalis questio inter antiquos sapientię studiosos versata est q̄ cum constet homines singulos ex parentum seminibus procreatos successionē prolis multa secula propagare: Alij semper homines fuisse nec unq̄ nisi ex hominibus natos: atq̄ eorum generi caput & exordiumq̄ nullum extitisse arbitrati sunt. Alij vero fuisse

6

tempus cum homines non essent et his ortum aliquem
principiumque natura tributum. Sed prior illa sententia
qua semper humanum genus fuisse creditur auctores habet
Pythagoram Samium. Oecium Lucanum et Archytam taran-
tinum omnes ab eo pythagoricos. Sed Plato arthemensis et
Xenocrates & Diocarchus Messenius: item antiquae aca-
demiae philosophi non aliud videntur opinari. Aristoteles quoque
Stagyrites et Theophrastus multique praeterea non igno-
biles peripatetici idem scripserunt eiusque rei exempla di-
cunt quod negant omnino posse reperiri auesne ante an-
te oua generata sint: cum et ouum sine aue et avis sine
ouo gigni non possit. Itaque et omnia quae in sempiterno isto
mundo semper fuere futuraque sunt auium principium
fuisse nullum: sed omnem esse quandam generantium nascenti-
umque in quo uniuscuiusque generis initium simul et finis esse ui-
deatur. Qui autem homines aliquos primigenios diuini-
tus naturae factos crederent multi fuere. Sed aliter et
atque aliter in hac existimatione versari. Nam ut omnia
quod fabulares poetarum historiae ferunt homines primos
arte Promethei molli luto esse formatos: aut Deucali-
onis Pyrraque duris lapidibus esse natos. Ut Virgilius Hic
lapides pyrrae iactos saturnia regna. et alibi quo tempe
primus Deucalion lapides uacuum iactauit in orbem.
Quidam ex istis sapientiae professoribus nescio an magis
monstruosas certe non minus incredibiles rationum suarum
proferunt opiniones.

A Maximander milesius uideri sibi ex aqua frigida
calefactis exortos esse siue pisces siue pisces si-
millima animalia: in istis homines concreuisse foetusque

ad pubertatem intus retentos: Tunc demum ruptis illis
uiros mulieresq³ qui se iam alere possent processisse. &
Empedocles autem egregio suo carmine quod eiusmodi
eē predicat Lucretius ut vix huāna uideatur stirpe
creatus: tale quiddam cōfirmat primo mēbra singu-
la ex terra quasi pregnāte passim edita deinde coisse:
& effectisse solidi hominis materiam igni simul & hu-
mori permistam. Cetera q³ necesse ē prosequi que nō
capiant similitudinez ueritatis. Hec eadem opinio in
Parmenide fuit pauculis exceptis in quibus uidetur
ab Empedocle dissensisse. Democrito vero abderite ex
aqua limoq³ primus usum esse homines procreatos.
Hec longe secus Epicurus: is. n. credidit limo calefco
uteris nescio quos radicibus terre increuisse: et infā-
tibus ex se editis ingenuus lactis humores natura mi-
nistrante prebuisse: quos ita educatos & adultos ge-
nus huānū propagasse. Xeno citriēus stoicę sectę &
conditor principū huāno generi ex nouo mundo cō-
stitutus putauit: primosq³ homīes ex solo adminiculo
diuini ignis. i. ex dei prouidentia genitos. Deniq³ etia
uulgo creditum est ut pleriq³ genealogię auctores sunt
quarūdam gentiū que ex aduentitia stirpe nō sint pri-
cipes terrigenas eē ut in attica & in arcadia thessaliaq³
eosq³ autochthonas uocari ut in italia poeta cecinit in
Nymphas indigenasq³ faunos nemora quēdam tenu-
isse non difficile rudis antiquorū credulitas recepit.
Nunc uero eo licentię poetica processit libido ut uix an-
ditu ferenda cōtingat. Post hominū memoriā proge-
neratis iam gentibus & urbibus conditis homines cōtra

7
diuersis modis editos ut in attica fertur regione Enich-
thonius ex vulcani semine homo exortus: et incolchi:
de uel bestia consitis anguis dentibus armatos pepisse:
e quibus mutua inter se cede necatis pauci supasse tra-
dunt: qui in conditu thebarum Cadmo fuere adiume-
to: necno in agro Torquiniensi puer dicitur diuinitus
ortus Tages qui disciplinam cecinerit extipicij quam
lucum honestum hebrurij potentes exscripserunt.

Vnde hominum semen exeat.

HActenus de prima hominum origine: ceterum quod
ad priores nostros pertinet natales: eorumque initia:
quod potero compendio dicam. Igitur vnde semen exeat
inter sapientie professores non constat Parmenides. non tu
ex dextris tum leuibus partibus id oriri putauit. Hippome-
ni uero metapontino sive ut Aristoxenus auctor est sa-
mio ex medullis profluere semen uidetur idque eo probari:
quod post admissione percuti si quis mares perimat me-
dullas ut pote exhaustas non reperiet. Sed hanc opini-
onem nonnulli refellunt ut Anaxagoras Democritus
et Alcmeon crotoniates hic non post grecam contentionem
non medullis modo uerum et adipe multa carne ma-
res exhauriri respondent. Illud quoque ambiguum facit
inter auctores opinionem utrumne ex patris tamen modo se-
mine nascatur ut Diogenes et Hippo stoicique scripse-
runt: an etiam ex matris quod Anaxagoras et Alcmeoni
nec non Parmenidi Empedoclique et Epicuro uisum est:
que dissensio diffinita se nescire Alcmeon confessus est et
ratus neminem posse perspicere.

Quid primus in fonte formatur.

Euclidem quem in hoc Aristoteles secutus + an
omnia cor iudicauit crescere q. hominis uitam
maxime contineat. Hippo uero caput in quo est cu prin-
cipale. Democritus alium cum capite quem plurimum
hnt ex inani. Anaxagoras cerebrum unde omnes sunt
sensus. Diogenes apolloniates ex humore primu carne
fieri existimauit: tu ex carne neruos et ossa & ceteras
partes enasci. At stoici una totu infentem figurari dixe-
runt ut una nascatur alaturq. Sunt qui id opinentur
ipa fieri natura ut Aristoteles atq. Epicurus. Sunt qui
potentia spiritus semen comitantis ut stoici ferme uniusi.
Sunt qui ethereum calorem inesse arbitrentur qui mem-
bra disponat Anaxagoram secuti. Vtruaq. tamen forma
tus infans que admodu in matris utero alatur duplex
opinio + Anaxagore. n. ceterisq. compluribus per um-
bilicum cibus administrari uidetur. At Diogenes et
Hippo existimauere esse in alueo prominens quidda
qd infans ore apprehendat ex eo alimentu ita trahat ut
cum editus est ex matris uberibus.

Que causa cur mas feminaue nascatur.

Ceterum ut mares femineue nascantur cau-
se esset: varie ab eisdem philosophis prodiu + Naz
ex quo parente seminis amplius fuerit eius sexum repre-
sentari dixit Alcmeon. Ex seminibus autem tenuiorib.
feminas ex densiorib. mares fieri Hippo affirmat. +
Vtrius uero parentis principium sedem prius occupa-
uerit eius reddi naturam Democritus retulit. At inter
se certare feminas + mares. et penes utruq. uictoria sit
eius habitum referri auctor est parmenides. Ex dexte

partibus profuso semine mores gigni: ac leuis feminas
 Anaxagoras Empedoclesq; consentiunt. Quorum opinioes
 ut de hac specie congrue ita de similitudine liberorum
 dispariles. Super qua re Empedocles disputata ratione
 talis profertur. Si par calor in parentum seminibus fuit:
 patri similem morem procreari. Si frigidius in femina
 matri similem. Qd si patris calidum erit: & frigidum ma-
 tris: puerum fore qui matris uultus representet. At si ca-
 lidum matris: patris aut fuerit frigidus: puellam fu-
 turam que patris reddat similitudinez. Anaxagoras
 autem eius parentis faciem referre liberos iudicauit
 qui seminis amplius contulisset. Ceterus Parmenidis &
 sententia est: cum dextere partes dederint: tunc filios
 ee patri cosimiles: cum leue tunc matri.

De Gemmorum exortu.

Sequitur de geminis q; ut aliqui nascantur modo
 seminis fieri Hippo raturus est Id. n. cum amplius
 est q; uni satis fuerit bifariam deduci Id ipm ferme. Em-
 pedocles uidetur sensisse. Nam causas qdem cur diuide-
 retur non posuit: partum tantummodo ait. Et si utruq;
 sedes eque calidas occupauerit: utruq; morem nasci:
 Si frigidas eque: utraq; feminam Si uero alteru calidi-
 orem: alterus frigidiorum: dispari sexu partum futurus.
 De confirmatione aut partus nihilominus in prima eb-
 domade dentes homini cadere: in secunda pubem ap-
 parere: in tertia barbam nasci: in quarta uires: in gn-
 ta maturitatem ad stirpem relinquendas: In sexta cu-
 piditatib; tentari: In septima prudentiam linguaq; co-
 sumari: In octaua eadem manere: In qua alij dixerunt

oculos albescere: In nona omnia fieri languidiora: In
decima hominem morti fieri maturus: tamen in secun-
da hebdomade uel incipiente tertia uocem crassiores
et inequabilem fieri: qđ Aristoteles appellat τρακκν:
Antiqui nostri hircuitaire: & in ipos putant hircuita-
los appellari q. tum corpus hircum olere incipiat. De
tertia autem etate adolescentulorū tres gradus eē fac-
tos ingretia priusq. ad uiros pueniatur q. uocent an-
norū xiiii. *Wod3*. Melephobon aut xv. dem̄ xvi Ephe-
bon: tunc xvii ereibon: preterea multa sunt de his eb-
domadib. que medici ac philosophi libris mandauer:
Vnde apparet ut in morbis dies septimi suspecti sunt
et crismi dicuntur. Ita per omnem uitam septimus
queq. annus piculosissimus & ueluti crimon esse &
clematericus uocari. S3 ex ijs genethliaci alios alijs ±
difficiliores esse dixerunt: et nonnulli eos potissimum
quos ternę ebdomades cōficiunt: putant obſuandos
hoc est unus & uigesimus & xlii. deinde lxiii. poste-
rius lxxxiiii in quo staseas terminus uite defixit. Alij ±
autē non pauci vnum omniū difficillimū climatera ±
prodidere anno. s. septimo de quinquagesimo quem cō-
plent anni septies septem: ad quam opinione p̄timorū
cōsensus inclinat. Nam quadrati numeri potentissimi
dicuntur. Deniq. Plato ille ueniat ceteris philosophis
sanctissimus qui quadrato numero annorū uitā hūa-
nam cōsumari putauit. s. nouenario qui complet ānor
lxxxi. Fuere & qui utrūq. recipient numerus unum
de .l. & lxxxi et minorem nocturnis genesibus: maio-
rem diurnis scriberent. Pleriq. aliter moti duos istos

numeros subtiliter discreuere dicētes septenariuz ad
 corpus nouenariuz ad animuz pertinere: hunc me-
 dicinę corporis & Apollini attributum: illum musis
 quia morbos animi que appellantur pathe musica le-
 mire ac sanare cōsuevit. Itaq; primuz climatera āniuz
 xlix eē prodidere: Vltimuz aut lxxxi: mediuz uero ex
 utroq; permixtuz anno iij. et lx. quem uel hebdomades
 viiij. uel septem emneades cōficiunt: hunc licet quidaz
 periculosissimū dicant qđ ad corpus & ad animuz pti-
 neat: ego tamen ceteris nō duco infirmiozem nō utriūq;
 quidem supradictuz cōtinet numeruz: sed neutrum
 quadratuz et ut ab utroq; non alienus: ita ī neutro
 potens. Nec 7 multos sane quos uetustas clare noīe
 celebrat hic annus absumpsit. Aristotelem stagyritem
 reperit. Sed hunc ferūt naturalem stomachi infir-
 mitatem: crebrasq; morbi di corporis offensiones a deo
 uirtute cū diu sustentasse ut magis miruz sit ad ānos
 lxiii. eum uitam pertulisse qđ ultra non ptulisse. Quare
 Sanctissime Cereli cum istum annuz qui maxime
 fuerat corpori formidolosus sine ullo incomodo tran-
 sieris: ceteros qui leuiōres sunt climateras minus tibi
 extimesco: presertim cum mte animi potius qđ corpis
 naturā sciam dominari: eosq; uiros qui tales fuerint
 nō prius uita excessisse qđ ad omniū illuz octogesimū
 7 unū puenerit: in quo Plato finem uite 7 legitimū
 esse existimauit: et hūit legitimuz: hoc anno & Dyoni-
 sius 4 feracleotes ut uita abiret cibo abstinuuit: 7 cōf
 Diogenes cynicus cibi cruditate in choleram solutus
 est Eratosthenes quoq; ille orbis terrarū mensor: et 1

Xenocrates platonius ueteris academie princeps ad
eundem annuū uixere. Non pauci etiam per aī spiritū
molestijs corporis superatis limitem istum transgressi sunt
Sic Carneades a quo tertia academia est que dicitur noua.
Cleonthes qui ad annuū lxxxx uno minus centū exple-
uit. At Xenophanes colophonius maior annorū centum
fuit. Democritum quoq; abderitem & Isocratem rhetores
fere prope ad id etatis peruenisse quo Gorgiam leontinū
quem omniuū ueterū maxime senem fuisse: et. viii. sup-
centuū annos hūisse cōstat. Qd si cultoribus sapientie siue
per aī uirtutem seu lege fati diutina obligit uita: non
despero quin te quoq; diu corpore atq; animo ualentem
longior maneat senectus. Quem n. eorū ueterū quos
nunc memoria suscepimus prudentia uel temperantia
uel iusticia uel fortitudine tibi antestare dicemus: quis
eorum si adesset non uite omniuū uirtutuū predicationē
cōferret: quis tuis laudibus se postponi erubesceret. Illud
certe ut arbitror dignū ē predicatione q. cum illis ferme
omnibus q. uis prudentissimis & procul a. re. p. motis nō
cōtigerit sine offensione et odio plerūq; capitali uitam
degere: tu tamen officijs municipalib; functus: honore
sacerdotis in principib; tuę ciuitatis cōspiciuus: ordinis
etiam equestris dignitate gradum provincialiuū super-
sus nō modo sine reprehensione & inuidia semper fuisti.
uerū etiam et omiuū omnino amorem cum maxima glo-
ria consecutus es. Quis a. te nosci aut ex amplissimo sena-
tus ordine non expetiuit: aut ex hūiliore plebe nō op-
tauit. Quis mortalium uel te uidit uel de tuo nomine
accepit quā & loco fratris germani diligat et uite parē.

tis ueneretur: quis ignorat probitatem primam: fidem
summam benignitatem: incredibilem modestiam: uere
cundiamq; singularem: ceteraq; humanitatis officia pe
nes te unum esse: et quidem maiora q̄ possint digne a
quoq; referri. Quare & ego his nunc commemorandis
supsedebo De eloquentia quoq; sileo quam omnia prou
ciarum nostrarum tribunalia: omnes presides nouer
quom deniq; urbs Roma & auditoria sacra mirata st:
Hec se et ad presens in futura secula satis ipsa nobilitat.

Nunc uero quatenus de die natali *De Euo.*
scribo meum munus implere conabor tempusq;
hodiernuz quo maxime flores q̄ potero lucidissim
notis signabo: ex quo etiam primus ille tuus natalis ligdo
nossetur. Tempus autem non diem tmmodo uel mesez
uel annuz uertentem appello. Sed et qd̄ quidem lustru
aut unuz annuz magnus uocant: et qd̄ seculum no
minant. Ceterum de euo quod est tempus unuz 7 ma
ximuz non multum est qd̄ in presentia dicatur. Est. n.
immensum sine origine sine fine: quod eodem modo
semper fuit, et semper futurum ~ N3 ad quemq; homi
num magisq; ad alterum pertinet. Hoc intra diuidi
tur tempora. preteritum, p̄ns, et futurum. e quibus
preterituz initio caret: exitu futurum: p̄ns autem qd̄
medium est adeo exiguum & in comprehensibile ~ ut
nullam recipiat longitudinem: n3 aliud esse uideat
q̄ transacti futuriq; conuinctio: adeo porro instabile ut
ibidem sit nunq; et quicqd̄ transcurrit a futuro
Hec inter se tempora ante actum dico & uenturum: n3
propria sunt: n3 ita ut alterum altero longius breuiue

uideatur. Quicqd. n. non habet finem collationem mē-
sure non recipit. Quapp. etiam in annorū nec seculo-
rum numero: nec deniq. ullo finiti temporis modu-
lo metiri conabor. Hec. n. ad etatem infinitam non
sunt brumalis minus instar horē. Itaq. ut secula pos-
sim pcurrere: et hoc pns nostrum designare: omissis
aureis argenteisq. & hoc genus poeticis aī conditi-
tōrbis Romę patrię nostrę communis exordior: et
quoniam secula aut naturalia sunt aut ciuilia:
prius de naturalibus dicam. *De seculo.*

Seculum est spatium uite humane longissimuz:
partu & morte definitum. Quare qui annos xxx.
seculum putarunt: multum videntur errasse: hoc enī
tempus geneam uocari. Heraclitus auctor quia orbis
etatis in eo sit spatium orbem autem uocant etatis dum
natura humana ad se mentem reuertitur: hoc quidez
reueas tempus alij aliter diffinire. Heraclitus ānos
quinq. et xx. scribit dici Geneam. Xeno xxx. seculuz
aut quid sit usq. adhuc arbitror ad subtile examina-
tum non esse: Poete quidem multa incredibilia scrip-
serunt: Hec minus historici greci q.uis. a. uero por nō
fuit decedere ut Herodotus apud quem legimus Ar-
gathorion Tartesioruz regem. C. & l. annorū fuisse:
Antephorus qui tradidit arcadas dicere apud se re-
ges antiquos aliquot ad. ccc. uixisse annos. Verum
hec ut fabulosa pretereo. Sed inter ipos astrologos qui
in stellarum signorūq. ratione uerum scrutantur
nequaq. etiam conuenit: Epigenesis. cxii. omorū in
longissimam uitam cōstituit. Berosos autem cxvi. &

11
Alij ad. c. xx. annos produci posse. Quidam etiam &
ultra credidere. Tuere qui non idem putarent ubiq;
obseruanduz: sed uarie per diuersas regiones pro
ut in singulis sit celi ad circulus finitorem inclina
tio quod uocatur clima: Sed licet ueritas in occulto
lateat: tamen in unaquaq; ciuitate que sint nālia
secula rituales hetruscorū libri videntur docere: in
quib; scriptum ēē fertur initia sic poni seculorū: quo
die urbes atq; ciuitates cōstituerentur: de ijs quieo
die nati ēēnt: eum qui diutissime uixisset die mōtis
sue primi seculi modulum finire eoq; die qui ēēnt &
reliqui in ciuitate: de ijs rursum eius mortem qui
longissimā egisset etatem finem esse seculi secundi:
sic demiceps tempus reliquorū terminari. Sed eoq; &
ignorant homines portenta miti diuinitus quibus
admonerent inuēquodq; seculum esse finitum. hec &
portenta hetrusa pro aruspicij discipline sue peritia
diligenter obseruata in libros rettulere. Quare in thu
scis historijs que octauo eorum seculo scripte sunt &
ut Varro testatur: et quot numero secula ei genti
data sint. Transfactorū singula q̄ta fuerint: q̄busue
ostentis eorum exitus designati sint cōhinentur. Itaq;
scriptum ē quatuor prima secula annorū fuisse cen
tum. Quintum cxxiii. Sextum unū de xx. 7 centum:
Septimum totidem. Octauū rēdemum agi: Nonum
7 Decimum superesse quibus transactis finem fore no
minis hetrusci. Romānoꝝ aut secula quidam ludis
secularibus putant distinguī: cui rei fides si certa ē
modus romani seculi est incertus. Tempoz. n. iterualla

quibus ludi isti debeant referri non modo q̄ta fuerint
retro ignoratur. sed ne q̄ta quidem esse debeant scitur.
Nam ita institutum ē ut centesimo quoq; anno fierent.
id. n. Antias aliq; historici auctores sunt. Tum Varro de
scenicis originibus libro primo ita scriptum reliquit. Cum
multa portenta fierent & murus ac turres que sunt in
ter portam collinam et esquilinam de celo ēēnt tacta:
et ideo libros sibyllinos xii. uiri adissent: renūciare
uti Diti patri et proserpine ludi tarentini in campo pr
martio fierent tribus noctibus: et hostie furue macta
rentur: unq; ludi centesimo quoq; anno fierent. Item
Titus liuius libro c^{mo} xxxvi eodem anno ludos seculares
Cesar ingenti apparatu fecit quos centesimo quoq; āno:
his. n. terminum seculi fieri mos ut contra x^o c^{mo} quoq;
anno repetantur tam cōmentarij xv. virorum q̄ Diui
Augusti edicta testari uidentur: adeo ut Horatius. et
Flaccus in carmine quod secularib; ludis cantatur: &
id tempus hoc modo designauerit Certus undenos deo
es per annos Orbis ut cantus referatq; ludos ter die &
clorra totiensq; grata nocte frequētes. *De temporib; partus.*

Superest dicere de temporib; quibus partus sole
ant esse ad nascendum maturi. Qui locus eo in
cura maiore tractandus est q̄ quēdam necesse ē de
astrologia musicaq; & arithmetica attingere. Jam primo
quoto post conceptionem mense infantes edi soleant fre
quenter agitatum inter veteres nundum conuenit.
Hippon metapontinus a septimo ad decimum mensem
nasci posse existimauit. Nam septimo partum iam esse
maturum eoq; in omnibus numeris septēnarius ptimū

possit. Siquidem septem formemur mensibus: additisq;
alteris recti consistere incipiamus: et post septimum dentes
nobis nascuntur: iidemq; post septimum cadunt annum
xiii. autem pubescere soleamus. Sed hanc a septem me-
sibus incipientem maturitatem usq; ad x^m productam eoq;
in alijs omnibus hec eadem natura + ut vii mensibus
annusue tres aut menses aut anni ad consumationem
accedant. Nam dentes septem mensium infanti nasci
maxime: x^o perfici mense: vii annos primos eorum exi-
dere: x^o ultimos: post quartum decimum annum nonnullos.
Sed omnes intra vii x^m annum pubescere: huic opinioni
in parte aliqua repugnant alij: in parte consentiunt.
Nam septimo mense parere mulierem posse plurimi
affirmant ut Theon pythagoricus. Aristoteles p^{ri}pate-
ticus. Diocles Euernestraton. Empedocles. Epigenes: +
multiq; preterea quorum omnium consensus Euriphonem
gnidum non deterreat id ipsum intrepide p^{ro}negantes
contra eum ferme omnes Epicharmum secuti octavo me-
se nasci negauere. Diocles tamen carystius & Aristote-
les stagyrites aliter senserunt. Nono autem + decimo +
mense cum chaldei plurimi + idem supra nominatus
Aristoteles edi posse partum putauerunt. Neq; Epige-
nes byzantius viii fieri posse contendit: nec Hippocrates
cous x^o. Cetero xi. mense Aristoteles solus recipit: et ceteri
uniusi improbarunt. Sed nunc chaldeorum ratio bre-
uiter tractanda est: explicandumq; cur septimo mense
+ nono & x^o immodico posse nasci homines arbitrentur.

ANte omnia igitur dicunt auctum vitamq; nostra
stellis tam uagis q^{uam} stantibus esse subiectam: eorumq;

Zodiacon

uario multipliciq; cursu genus humanuz gubernari s; iparuz motus: themataq; et effectus. a sole crebro imitari. Nam Et alie occasum: nonulle stationem faciant: nosq; omnes hac sua disporilitate porriter afficiant. Solis fieri potentia: Itaq; eum qui stellas ipsas quibus mouemur pmouet animam nobis dare qua regamur: potentissimuz q; in nos esse: moderariq; quando post conceptionem ueniamus in lucem: Sed hoc per tres facere et conspectus. Quid autem sit conspectus: et quot eius genera ut liquido perspicui possit pauca predicam. Circulus ut ferunt Signifer quem greci uocant Zodiacon in quo sol & luna ceteraq; stelle uage feruntur. hic in dodecaz partes totidem signis redditas equabitur diuisus est Eius Sol anno spatio metitur. Ita in unoquoq; signo ferme unum mensem moratur. s; signus quodlibet cum ceteris signis habet mutuum conspectum: non tamen uniformes cum omnibus. Nam ualidiores alij Infirmiores alij habentur. Igitur quo tempore partus concipitur. Sol in aliquo signo sit necesse: in aliqua et particula. Quem locum conceptionis proprie appellat. Sunt autem he particule in unoquoq; signo tricene: totius uero numero ccclxv. has MEPH greci uocant: et he particule nobis uelut fata sunt. Nam qua potissimuz oriente nascamur plurimuz refert. Sol ergo in proximuz signum transend locum illum conceptionis: aut in becillo uidet conspectu aut etiam nec conspiciat. Nam plures proxima sibi in Zodiacon inuicem se uidere omnino negauere. At cum inter duo signo est hoc uno medio interposito: tunc pri-

muꝝ illum locum. Vnde profectus est uidere dicitur: sꝫ
 Galde obliquo et inualido lumine qui cōspectus dicitur
 sextilis quia sextam partem circuli subtendit. Nam cui
 a primo Lodio ad tertium: sic a tertio ad quintum in d
 porro ad septimum ac deinceps alterne linee emittunt.
 hexagonie equilateralis forma in eodem circulo scribe
 retur. hunc quidam cōspectum non usqꝫ quaqꝫ recepe
 runt: qꝫ minimuz ad maturitatem partus uidebat
 cōferre. Cum vero in quartum signum peruenit: et
 media duo sunt uꝫ quoniam linea illa qua uisus pren
 dit quartam partem orbis abscidit. Cum autem in gn
 to est tribus interiacētibꝫ medijs aspiciit.

Nam tertiam signiferi partem uisus ille metitur que
 due uisiones per quaz effica
 ces incrementuz partus multuz adminiculatur. Cetero
 a loco sexto cōspectus omni caret efficientia. Eius. n. linea
 nullius polygonie efficit latus. at a vii Lodio qd ÷ cō
 trariuz plenissimus potentissimusqꝫ cōspectus quosdam
 iam maturos infantes educit qui septimestres appellant:
 quia septimo mese nascuntur. At si intra hoc spacium
 maturescē uterus non potuerit. viii. mense nō edunt.
 Ab octauo n. signo ut a vi. inefficax uisus: sed uel viii.
 mense uel x. Sol. n. a zodio particulam cōceptionis rur
 sum cōspicit: et a x.

qui cōspectus ut supra iam dictum est per efficaces
 sunt. Ceterum xi. non putant nasci quia languido iaz
 radio infirmuz lumen
 mittatur. multo minus xii. Vnde cōspectus pro nullo
 habetur. Itaqꝫ secundum orōnez hāc nascunt.

Hæc chaldæorum sententia explicata: transeo ad opi-
onem Pythagoricam a Varrone tractatam in libro q
uocatur Tubero: et inscribitur de origine humana: que
quidem ratio precipue recipienda ad ueritatem pro-
xime uidetur accedere. Alij. n. pleriq; cum om̃s partus
non vno tempore fiant maturi: vna tamen eadēq;
tempora omnibus conformandis dedere ut Diogenes
apolloniates qui masculis ait corpus quatuor mensib;
formari et feminis quinq; uel hippon qui diebus. lxx.
infantem scribit formari: et in quarto mense carnem
fieri concretam. Quinto ungues capillosue nasci. Septio
iam hominem perfectum. Pythagoras autem: quod erat
credibilius dixit partus esse genera duo: alterum septem
mensium: alterum. x. Sz priorem alijs dierum numeris
cōformari: alijs posteriorem: eos uero numeros qui iūmo
quoq; partu aliquid ferunt mutationis. Dum atem sem̃
in sanguinem: aut sanguis in carnem: aut caro i hoīs
figuram cōuertitur: inter se collatos rationem habere
eam quā uoces habent que in musica
uocantur. Sz hec que sint intellectu aptiora prius aliqua
de musice regulis huic loco necessaria dicentur: eo qdem
magis q; ea dicam que ipis musicis ignota sunt. Nam
qui sonos scienter tractauere in congruenti ordine red-
dere: illorum aut ipis sonis motuumq; modum mēsurāq;
inuenire geometrici magis q; musici. *De Musica.*

Igitur Musica est scientia bene modulandi: hec ē
autem in uoce: sed uox alias grauior mittitur: alias acu-
tior. Singule tamen uoces simplices et ut cūq; emisse
uocantur. Dissonum uero quo alter acutior ēē

alter grauior appellatur. Inter infimam su-
 maq; uocem multa esse possunt in ordine posita. diasche-
 mata: alia alijs maiora minoraue' ut ~ illud quod ~
 TONON appellat ut h' minus semitonium uel duorum triune:
 ac deniceps aliquot tonorum interuallum: sed non pmissi
 uoces omnes cum alijs ut libet iuncte concordabiles in catu
 reddunt effectus ut littere nostrae si inter se passim iun-
 gantur: et non congruenter sepe nec uerbis nec syllabis
 copulandis concordabunt: Sic in musica quaedam sunt
 interualla quae symphonias possint efficere. Est autem
 symphonia duorum uocum disparium inter se iunctarum
 dulcis cōcentus. Symphonie simplices ac primae sunt tres
 quibus reliquae constant: una duorum tonorum et semi-
 tonij habens quae uocatur ΔΙΑΤΕΣΑΡΩΝ. Alia tri-
 um & hemitonij quam uocant ΔΙΑ ΤΕΜΨΕ. Tertia est
 ΔΙΑ ΤΑΩΡ: cuius diaschema cōtinet duas priores.
 Est. n. sex tonorum ut Aristoxenus musicus asseuerant
 uel quinq; et duorum semitoniorum ut Pythagoras geome-
 treus demonstrant: tria semitonia tonum complere nō
 posse. Quare etiam huiusmodi interuallum Plato abu-
 siue semitonion proprie autem appellat. Nunc vero ut liquido appareat quēadmodum
 uoces nec sub oculos nec sub tactū cadentes habere pos-
 sint mensuras. Admirabile referam Pythagorae cōmen-
 tum qui secreta naturae seruando repperit pthongos
 musicorum conuenire ad rationem numerorum. Nam chor-
 das eque crassas pariq; longitudine diuersis ponderib;
 tetendit: quibus sepe pulsus pthongis ad illam sympho-
 niam concordantib; pondera mutabat: et identidē fre-

quenter expertus postremo deprehendit tunc duas cho-
 das continere id quod est δια τεταρτων cum earum
 pondera inter se collata rationem haberent qua tria
 ad quatuor: quem pthongon arithmetici greci epitriton
 uocant: Latini super tertium. Ad eam symphoniam que
 δια περτε dicitur ibi inuenit ponderis discrimen in
 sex qui petica portione qua duo faciunt ad tria col-
 lata quod hemiolion appellant: cum altera chorda
 duplo maiore pondere quam altera tenderetur: et etiam
 δια πλατοτον locus δια πατων sonabit hoc et in tibijs
 si conueniret tentauit nec aliud inuenit: nam quatuor
 or tibijs paricauo parauit impares longitudine: et
 primam uerbi causa longam digitos sex secundam tertia
 parte addita. id est digitorum octo. Tertiam digitorum viii.
 sexcuplo longiorem quam primam. Quartam uero xij. digi-
 torum que primam longitudinem duplicaret. His itaque
 inflatis: et binarum facta collatione omnium musico-
 rum auribus approbauit primam et secundam reddere
 eam conuenientiam quam reddit δια τεταρτων et
 symphonia: ibique esse portione super tertiam. Inter
 primam uero ac tertiam tibijs ubi sexcupla portio
 est resonare δια τερετη. Prime autem quartae
 interuallum quod habet duplicem portione δια-
 schema facere δια πατων. Sed inter tibijs chor-
 darum nam hoc inter est quod tibijs incremento longi-
 tudinis fiunt grauiiores: chordae autem augmento
 adducto ponderis acutiores utrobique tamen eade-
 re: sed quod potius lucidissime: redeo ad propositum

15

ut doceam quid Pythagoras de numero dierum ad
 partus pertinentius senserit. Primus ut supra memo-
 rari generaliter duos esse partus oio dixit alterus
 minorem septemestrem qui octavo et centesimo die post concep-
 tionem exeat ab utero. alterum maiorem decemestrem
 qui edatur die cclxxiiii. quorum prior ac minor sena-
 rio maxime continetur numero. Nam quod ex semine
 conceptum est sex uel aut primis diebus humor est lacteus:
 deinde proximis viii. sanguineus: qui octavo cum ad
 primos sex accesserint faciunt primam symphoniam
 δια τετραππων. Tertio gradu. viii. dies accedunt iam
 carnem facientes. hi cum sex illis primis collati sexcu-
 plam faciunt rationem: et secundam symphoniam. u
 δια πεντε. Tum deinceps sequentibus xii. diebus fit corpus
 iam formatum. et eorum quoque ad eosdem sex collatio
 tertiam δια πασων reddit symphoniam duplici ratioe
 subiectam. si quatuor numeri vi. viii. xiiii. xii. coniuncti
 faciunt xxxv. Nec immerito senarius fundamentum gi-
 gnendi: nam eum greci: Nos autem
 perfectum uocamus: quia eius partes tres tertia et sexta
 dimidia id est unus et duo & tres eundem ipsum perfici-
 unt: Sed ut initia seminis & lactis illud conceptionis
 fundamentum primitus hoc numero absoluitur: sic hoc
 initium formati hominis & uelut alterum mature-
 scendi fundamentum quod est. vi. et xxx. dierum sexies
 ductum cum ad diem. ccx. puenerint maturum par-
 atur. alter autem ille partus qui maior est maiore
 numero continetur septenario. scilicet quo tota humora
 citra finitur ut et Solon scribit: & indei indieris omnis

numeris sequuntur: Et etruscorum libri rituales ui-
dentur indicare: Hippocrates quoque alijque medici in corporis
salutudinibus non aliud ostendunt. Nam septimum u-
quemque diem crifimon obseruat. Itaque ut alterius partus
origo in sex & diebus: post quos semen in sanguinem uer-
titur: ita & huius in vii: et ut ibi. v. & xxx diebus infans
membratur: ita hic proportio est diebus fere xl. Quare
ingressa dies hnt quadragessimos insignes. Namque prenas
ante diem quadragessimum non procedit infans: & post
partum xl. diebus plerumque fere grauiiores sunt nec sangui-
nem interdum continent: et paruuli ferme per hos
fere morbidi sine risu nec sine periculo sunt ob quam
causam cum is dies preterit diem festum solent agitari:
quod tempus appellant. Hic igitur
dies xl. per vii. illos initiales multiplicati fiunt dies cclx.
xxi. hebdomade quadraginta: Sed quoniam ultime
illius hebdomadis primo die editur partus sex dies de-
cedunt: & cclxxiiii. obseruatur: qui numerus dierum
ad tetragonum illum chaldeorum conspectum subtiliter
congruit. Nam cum signiferum orbem dies. ccclxv.
& aliquot horis sol circumueat quarta necesse est pre-
dempta. i. diebus lxxii. aliquotque horis tres quadras re-
liquis diebus. cclxxiiii. non plenis pcurrat usque dum
perueniat ad id loci: Unde conceptionis initium quatra-
tus aspiciat. Unde aut mens humana dies istos comu-
tationis speculari de arcana nature mirari potuerit
nemo miretur. hoc. n. frequens medicorum experientia
puidet: qui cum multas animaduertant semen non reti-
nere conceptum: compertum huerunt id quod intra sex

dies septemue eijciebatur esse lacteum: et uocauerunt:
qd̄ postea autem sanguinem: idq̄

appellatur. Qd̄ vero ambo partus uidentur par-
bus dierum numeris contineri: Pythagoras imparrem la-
udat tamen a secta non discrepat: Duo n. impares. cc.
viii. cclxxiii. dicit expleri: ad quorum cōsumationē
aliquid ex sequētibz accedere: qd̄ tamen diem solidū
non afferat: Cuius exemplum uidemus tam in omni
q̄ in mēsis spatio seruasse naturam cum & anno impēz
dierum. cclxv. numerum aliquanto cumulauerit: et
mēsi lunari ad dies vnde xxx aliquid addiderit. Nec
uero incredibile est ad nostros natales musicam p̄tinere:
Nec n. siue in uoce t̄mmodo est ut Socrates ait: siue ut
Aristoxenus in uoce & corporis motu: siue in his, et p̄te-
rea in animi motu ut putat Theophrastus: certe multū
optinet diuinitatis & animis p̄mouendis plurimū ualz:
Nam nisi grata esset immortalibus dijs qui ex anima
cōstant diuina. profecto ludi scenici placandorum deo-
rum causa instituti non essent: Nec tibi cen omnibus sup-
plicationibus in sacris edibus adhiberetur: non tibi cene
triumphus ageretur marti: non Apollini cithara: nō
musis tibi ceteraq̄ id genus essent attributa: non tibi
nibus per quos numina placantur esset permissus aut
ludos publice facere: aut uesci in capitolio: aut quid +
patribus in musculis. i. idibus Iunijs urbes uestiri quo uel-
lent personatis remulentisq̄ peruagari: hominū quoq̄
mētes ip̄e q̄uis Epicuro reclamante: diuine suam na-
turam per cantus agnoscant. Deniq̄ quo facilius suffe-
rant laborem uel in nauis motu a uectore: in cena

Symphonia adhibetur. Legionibus quoque in acie dimi-
cantibus etiam metus mortis classico depellitur: Ob-
quā rem Pythagoras ut animus suus semper diui-
nitate imbueret priusquam se somno daret: et cum esset
expertus cithara ut ferunt cantare consueuerat. et
Asclepiades medicus freneticorum mentes morbo-
turbatas sepe per symphoniam suae naturae reddidit.
Xenophilus autem artis eiusdem professor uenaxo
pulsus rhythmis musicis ait moueri. Itaque si & in cor-
poris et in animi motu est harmonia. proculdubio a
natalibus nostris musica non est aliena. Ad hec acci-
dit quod Pythagoras prodidit: hunc totum mundum
musica factum ratione: septemque stellas inter celum
& terram vagas: quae mortalium geneses moderan-
tur motum habere. & interualla
musicis diaschematis congrua sonitusque uarios reddere
pro sua quoque altitudine ita concordēs ut dulcissimam
quidem concinant melodiam: sed nobis inaudibilem
propter uocis magnitudinem quam capere aurium
nostrae angustiae non possint. Nam ut eritosthenes
geometrica ratione collegit: maximum terrae circui-
tum esse stadiorum cclii. millium: Itaque Pythagoras quod
stadia in terram & singulas stellas essent indicauit.
Stadium autem in hac mundi mensura id potissimum
intelligendum est quod italicum uocant pedum c. xxv.
Non sunt praeterea & alia longitudine discrepa-
tia ut olympicum quod est pedum Item
pythicum pedum mille. Igitur a terra ad lunam
Pythagoras putauit esse stadiorum circiter c. xxvi.

12
 millia. idq; esse toni interuallum. λ luna aut ad
 Mercurij stellam que stilbon uocatur dimidiuz eius
 ueluti semitonion: hinc ad phosphoron que est vene-
 ris stella fere tantudem hoc est aliud semitonion. $\pm$
 Inde porro ad solem fer tm quasi tonum & dimidi-
 um: itaq; solis astrum abesse a terra tonos tres & di-
 midium quod uocatur $\Delta\iota\alpha\ \tau\epsilon\nu\iota\epsilon$. λ luna autem duos
 & dimidiuz quod est $\Delta\iota\alpha\ \tau\epsilon\alpha\rho\alpha\pi\pi\upsilon$. λ sole vero usq; ad
 stellam Martis cui nomen est pyro tmдем interualli $\pm$
 esse quatum a terra ad lunam: idq; facere tonon
 Hinc ad Iouis stellam que Phaethon appellatur di-
 midium eius quod facit hemitonion. Tantudem a
 Ioue ad saturni stellam cui phanon nomen est id
 aliud semitonion. Inde ad summuz celum ubi signa
 sunt p inde semitonion. itaq; a celo summo ad solem
 diastema esse $\Delta\iota\alpha\ \tau\epsilon\alpha\rho\alpha\pi\pi\upsilon$. i. duorum tonoru &
 dimidiu. Terre aut summitate ab eodem celo tonos
 esse sex in quibus sit $\Delta\iota\alpha\ \sigma\tau\alpha\sigma\iota\omega\nu$ omphonia: preterea
 multa que musici tractant retulit ad stellas & huc
 omnem mundum enarmonion esse ostendit. Quare do-
 rilaus scripsit esse mundu organuz dei. Alij addider
 esse id taxon non quia septem sint uage stelle que
 plurimus moueantur. Sed his omibus subtiliter tracta-
 dis hic locus non est: que si uellem in unuz librū sepa-
 ratim congerer: tamen in angustis uersarer. Quin
 potius quoniam me longius dulcedo musice abduxit:
 ad propositum reuertor. *De Gradib; humane etatis.*
Igitur expositis ijs que ante diem natalem Iur-
 nunc ut climaterici anni noscantur quid de $\pm$

gradibus etatis humane sensum sit dicam. Varro quique
gradus etatis equabitur putat esse diuisos: unumqueque
scilicet preter extremum in annos xv. Itaque primo gradu usque
ad annum xv. pueros dictos qui sunt puri. i. impuberes. Se-
cundo ad xxx. annum adolescentes ab adolescendo sic
nominatos. In tertio gradu qui erat usque. v. & xl. annos
iuuenes appellatos eo quod rem. p. in re militari possent
uiuare. In quarto autem usque ad annum sexagesimum
seniores uocatos qui tunc primum senescere corpus inci-
piat. Inde usque in finem uite unius cuiusque quantum gra-
dum factum: in quo qui essent senes appellatos qui eam
etate corpus iam seruo laboraret. Hippocrates medicus
in vii. gradus etatum distribuit: finem primae putauit
esse septimum annum: Secundae xiiii. Tertiae duodecim.
Quartae xxxv. Quintae duodecim. Sextae lx. Septimae nouis-
simum annum uite humane. Solon autem. x. partes fecit:
& Hippocratis gradum tertium & vi. et vii. singulos
bisariam diuisit ut unaqueque etas annos haberet sep-
tenos. Staseas peripateticus ad has Solonis. x. hebdoma-
das addidit duas: & spatium plene uite. iiii. et octogi-
ta annorum esse dixit. Quem terminum si quis preterit facit
idem quod in stadio dromice ac quadriga faciunt cum ex
finem percurrunt. Hetruscis quoque libris fatalibus etatem
hominis xii. hebdomadibus describi Varro commemorat:
que cum ad decies septenos annos posse fatalia depre-
cando rebus diuinis proferre: ab anno autem lxx. non
postulari debere nec posse a deis impetrari. Ceterum
post annos lxxxviii. a morte sua homines abire: nec
his fieri prodigia: sed ex his omnibus proxime uidentur

accessisse naturam qui hebdomadibus humanam ui-
 tam   fere. n. post septimum quemaq; annum
 articulos quosdam: & in his aliquid noui natura ostendit
 ut et in eulogia Solonis cognoscere datur. At. n. tempus
 ueterum si reuoluantur annales: longe magis incerto iue-
 niatur. Primos. n. ludos seculares exactis regibus cum &
 post Romam conditam annis. ccxl. a Galerio publicola insti-
 tutos esse ad xl. uirorum commentarios annis. ccxvii. M. Vale-
 rio Spurio Virginio consulibus: anno post urbem condita
 viii. & xl. ut vero in comentarijs xii. uirorum scriptus
 est. anno. cccc. et x. M. Valerio Coruino. n. C. Petilio consu-
 libus: Tertij ludi fuerunt Antiate Linioq; auctoribus. P.
 Claudio pulchro. L. Iunio pullo cons. anno d. duode'xx. P.
 Cornelio lentulo. C. Iulio Varro consul. de quatorz ludo-
 rum anno triplex opinio est Antias. n. ut Varro et Iulius
 relatos esse prodidere: L. Martio Censorino. M. Memilio &
 cons. post Romam conditam anno d. v. At Piso censorius
 et C. N. Gellius: sed et Cassius Emina qui illo tempore ui-
 uebat post annus factos tertius affirmant. C. N. Cornelio
 lentulo. L. Mummio achaico cons. Id' & cciii. anno in xv.
 uirorum comentarijs uocatur sub annis de' xxviii. Emi-
 lio Lepido. L. Aurelio Oreste consul. Quintos ludos furni
 C. Iunio Syllano cons. anno dccxxvii. Cesar augustus
 et Agrippa fecere. Sextos aut fecit. T. Claudius Cesar se-
 uii. et L. Virellio Ruffo cons. anno dccc. Septimos ludos &
 Domitianus se' xiiii. et L. Mummio Ruffo cons. anno dccc
 xl. Octauos Antonius Cilone septimo et Ribone cons. &
 anno dcccclvii. Hinc animaduertere licet Nec post centus
 annos un' referuntur ludi statuti ee. h'z post. cx. quorum

etiam si alterutrum retro fuisset obseruatum: non tñ
tatis id argumēti esset quo quis his ludis secula di-
scerni cōstanter affirmet presertim cum ab urbis &
primordio ad reges exactos anno ccxliiii. factos ēē
auctor sit nemo: qđ tempus proculdubio naturalima-
ius est seculo. Q. si quis credit ludis secularib; secula so-
la nominis origine inductus sciat seculares dici po-
tuisse q. plerūq. semel fiunt hominis etate: ut multa
alia que rara sunt post seculum euenire loquentiū
cōsuetudo usurpat. Sed nostri maiores qđ natura
seculum ccxliiii. q̄tum esset exploratū non habebāt
ciuilem ad certum modulū annorum Centum statu-
ere. Testis est Piso in cuius annali. vii. scriptum est Sic
Roma condita anno d. vii. seculū accipit his cōsulib;
qui proximi sunt cōs. M. Emilius. M. fabius lepi-
dus. C. Pōpilius. ab hīs Sed ut hunc annorū numerū
cōstituerent nostri non nihil causę fuit. Primū q. nū-
tos suorū ciuiū ad hanc etatem perducere uidebāt.
Deinde q. hebruscos quorū prima secula ceterūm
fuerē annorū etiam hic ut & in alijs plerūq. imitari
uoluere. Preterea fieri potest quod refert Varro
quod Diascorides astrologus scripsit alexandrię iter
eos qui mortuos solent curare: hominē plus. c. annos
uiuere non posse: id cor humanū declarare eorū
qui integri periēre sine corporis tabe ideo q. multis
annis pendendo cor hominis etatis incrementa et
diminutiones cōseruet: & ammiculi pendere duas
drachmas: bimi quatuor et sic in annos singulos. u.
usq. ad. l. accedere inmo quoq. binas. ab his. c. drachmis

19
atq; anno. l. it̃ decedere in uno quoq; binas: ex quo p̃spi-
ciunz sit. c. anno redire ad anni primi pondus: nec lon-
gins uitam posse producere.

Quoniam igitur ciuile Romanoꝝ seculum. c. annis
transigitur scire licet in x. seculo & primuz nata:
lem tuum fuisse et hodiernum eẽ. Quot autem secula or-
bi Romanoꝝ debeantur dicere meum non est. Sed quid t̃
apud Varronem legerim nō tacebo qui libro antiquita-
tum duo de xxx. ait fuisse uetitum Romę in augurio nō
ignorabilem ingenio Magar cuius doctorem in discep-
tando parem eum se audisse dicentem si ita esset ut tra-
debant historici de Romuli urbis condende augurijs
ac xii. uulturbus quoniam & c. xx. annos in columis
preterisset populus Romanus ad mille et. cc. puenturũ.

Hactenus dictum de *De Annis Maioribus:*
seculo: nunc de annis maioribus dicam quorũ
magnitudo adeo diuisa est etiam gentibus obseruata q̃
auctoribus tradita. Et alij unum annum magnuz eẽ
in annis uertentibus duobus: alij in multis millibus annorũ
arbitrati sunt: q̃ quale sit iam hinc conabor absoluere:
Veteres in gręcia ciuitates cum aduenerent dum sol
anno cursu orbem suum circuit ibi lunam nouam iter-
dum terdecies exoriri: idq; sepe alternus fieri arbitrat̃
sunt lunares xii. mēses et dimidiatum ad annum na-
turalem conuenire. Itaq; annos ciuiles sic statuere: ut
intercalando facerent alternos xii. mensium: alternos
xiii. utruq; annum separatim uertentem: Iunctos ambos
annuz magnuz uocantes: idq; tempus trieterida ap-
pellabant quod tertio quoq; anno intercalabat. Quāuis

biennij circuitus. & reuera ij tres dies esset. Vnde myste-
ria que libero alternis sunt annis trieterica a poetis dici-
tur. Postea cognito errore hoc tempus duplicauerunt: & te-
traterida fecere. Sed ad eam que quinto quoq; anno redi-
bat penteterida nominabant qui annus magnus ex q;
driennio commodior uisus est solis annus constare ex dieb;
ccclxv. & diei parte circiter quarta que primu; qua-
drienniu; diem conficeret. Quare agon in elide Ioui olym-
pio et Romę Ioui Capitolino quinto quoq; anno redeunte
celebratur. hoc quoq; tempus qđ ad solis modo cursum n;
ad lune congruere uidebatur duplicatum est. et octoteris
facta que tunc emetteris uocitata quia primus eius n;
annus nono quoq; anno redibat. Hunc circuitum uero
annu; magnu; esse pleraq; grętia existimauit quod ex
annis uertentibus solidis constaret ut proprie in anno
magno fieri par est. Nam dies sunt solidi uno minus cętus
annu; uertentes solidi octo. hanc octoterida uulgo cre-
ditum est ab Eudoxo cynthio constitutam. Sed hanc Leostra-
tum tenediu; primu; fert composuisse: & postea alius
aliter qui mensibus uarie intercalandis suas octoteridas
protulere: ut fecit Harpalus. n. autelis Menestratus Ite;
alii in quibus Doxitheus cuius maxime octoteris eudoxi
inscribitur. ob hoc in grętia multe religiones hoc interual-
lo temporis summa cerimonia coluntur. Delphis quoq; lu-
di qui uocantur Pythia post annu; octauum olim conficie-
bantur. proxime est hanc magnitudinem que uocatur
dodecaeteris ex annis uertentibus xii. huic anno chalda-
ico nomen est quem genethliaci non ad solis luneq; cursus:
sed ad obseruationes alias habent accommodatum q. 1.

in eo dicunt tempestates frugumq; prouentus ac steri-
 litates: item morbosq; circuire. Preterea sunt anni mag-
 complures ut methonticus quem Methon atheniensis ex
 annis unde .xx. constituit: eoq; de caemicaeteris appellat
 et intercallatur septies: itaq; eo anno sunt dies sex et dccc
 xl. Est philolai pythagorici annus ex annis lviii. in quo
 sunt menses intercalares .xx. & unus. Item Callipici ci-
 rycem lxxvi. ita ut menses duo de .xx. intercalentur
 et Democriti ex annis lxxxii. cum intercalantur pinde
 xxviii. Sed et hipparchi ex annis ccciii. in quo intercalantur
 centies decies bis. Hec annorum magnitudo eo discrepat q
 inter astrologos non conuenit q̄to uel sol plusq; ccclxv.
 dies in anno cōficiat. uel luna minusq; .xxx. in mense.
 Ad egyptiorum uero annum magnus luna non pertinet
 quem grece

latine cunicularem uoca-
 mus propterea q̄ initium illius sumitur cum primo die
 eius mensis quem uocant egyptij

cunicule sydus exoritur. Nam eorum annus ciuilis
 solus habet dies ccclxv. sine ullo intercalari. Itaq; quadri-
 ennus apud eos uno circiter die minus est q̄ naturale
 quadriennus: eoq; fit ut anno M cccclxi ad idem reuol-
 uatur principium hic annus etiam heliacus a quibda
 dicitur: et ab alijs

Est preterea annus quem
 Aristoteles maximus potius q̄ magnum appellat: quæ
 solis et lune uagarūq; quinque stellarum orbis cōfici-
 unt cum ad idem signum ubi quondam simul fuere
 una referuntur: cuius anni hyems summa est catacli-
 smos quam nostri diluuiationem uocant. Estas autem in
 ἑκ πύρροιο quod est mundi incendium: Nam his alijs

temporibus mundus tum exignescere tum exaqueste
 uidetur. & tunc Aristarchus putauit esse annorum
 uertentium. ii. cccclxxxiii. Arctus diracinus. v. dlii.
 Herodotus & Liuius xcccc. Dion x. dccccclxxxiii. &
 Orpheus. cxxx. Cassandrus tricies sexies cetuz milliuz:
 Alij vero infinitum esse nec uq̃ in se reuerti existimarūt:
 Sed horum om̃iuz penteteridas maxime notandis tem-
 poribus greci obseruant. i. quaternuz annorū circuitus
 quas uocant olympiades: et nunc apud eos ccliiii. olym-
 pias numeratur. eiusq̃ annus hic secundus. Idem t̃pus
 anni magni romani fuit quod lustrum appellabāt.
 Ita quidem a Seruio Tullio institutum ut quinto quoq̃
 anno censu ciuiuz habito lustrum conderetur: Sed nō
 ita a posteris seruatum. Nam cum inter primuz a
 Seruio rege conditum lustrum & id quod ab Impera-
 tore Vespasiano. v. et Cesare. iiii. cōs factum est anni
 interfuere paulominus. dcl. lustra tamen per ea t̃pra
 non plura q̃ lxxv. sunt facta: et postea plane fieri &
 desiere. Rursus tamen annus idem magnus per capi-
 tolinos agones coeptus est diligentius seruari: Quorū
 agonum primus a Domitiano institutus fuit die xii.
 eius et Sergij Cornelij Dolobellē consulatu. Itaq̃ hoc nūc
 anno qui celebratus est αχω septemde lx. numerat.
 qđ ad annos pertinet magnos in presentia satis dictum.
 Nūc de annis ūrentibz dicendi locus. *De Annis uertentibus.*

Annus uertens est natura dum Sol percurrentes &
 xii. signa eodem unde profectus est redit. hoc &
 tempus quot dierum esset ad certum nondum astrolo-
 gi reperire potuerunt. Philolaus annum naturalem dies

habere prodidit. ccclxiii. & dimidiatum Aphrodisius.
 ccclxv. & partem diei octauam. Calippus autem ccclxv.
 et Aristarchus somnus tantundem et preterea diei prez.
 M. d. c. de xxii. Supmenton uero ccclxv. et dierum. v.
 unde xx. partem. Oenopides ccclxv. et dierum ij. et xx.
 partem unde lx. Harpalus aut ccclxv. & horas eg.
 notiales xiii. At noster Eumius ccclxvi. pleriq; preterea
 incomprehensibilem quidem & innumerabilem esse
 existimauere sed pro vero qd proximum putabant &
 amplexi sunt. s. dies ccclxv. Igitur cum tanta inter ui-
 ros doctissimos fuerit dissensio: quid mirum si anni ciui-
 les quos diuise ciuitates rudes etiam tum sibi queq;
 statuebant tam inter se discrepent qd cum illo natura-
 li non congruant. Et in egypto quidem antiquissimu
 ferunt annum bimestrem fuisse. Post deinde a pisone
 Rege quadrimestrem factum. Nouissime Arminon
 ad xiiii. menses & dies v. perduxisse. Item in achaia
 arcades trimestrem annum primum habuisse dicunt:
 et ob id profelenem appellant: id non ut quidam pu-
 tant q. nati sint arcades ante lunam: et denarijs
 annis lune astrum celo esset. Sed q. prius habuerit
 annus. ij. in greetia qui ad lune cursum constitueret.
 Sunt qui tradunt hunc annum trimestrem heron insti-
 tuisse: eo q. uer. estatem. autumnus. hyemem. horas. 7
 annum. Dicit et grecos annales horas: eorum scriptores
 horographos. Itaq; quatuor annorum circuitu in modu
 pentaeteridis annum magnum dicebant. Cares aut
 et acornanes semestres habuere annos inter se dissi-
 miles: quibus alternis dies augescerent aut senesce-

rent: eosq; cunctos uelut trieterida annum magnum.
Sed ut hos annos omnem calligine iam profunde ue-
tustatis obductos: In ijs quoq; qui sunt recentioris me-
morie et ad cursum lune uel solis instituti q̄ta sit uarie-
tas facile est cognoscere si quis uel in vniuersitalie genti-
bus ne dicam peregrinis uelut inquirere. Nam ut aliū
ferentini: alium lauini: Itēq; albiū uel romani ha-
buere annum: ita & alię gentes. Omnibus tamen fuit
propositum suos ciuiles annos uarie intercalandis mē-
sibus ad unū illum verum naturalemq; cōrigere. De
quibus omnibus differere quoniam longum ē ad ro-
mam^o annū transibimus. Annum vertentem Romę
licinius quidem Macer et postea fenestella statim abini-
tio. xii. mensium fuisse scripserunt. Sed magis Iunio Gra-
ccho et fuluio et varroni et Suetonio alijsq; credendus
qui decem mensium putarunt fuisse: ut tunc albanis
erat: unde romani hi x. menses dies. ccc.iiii. hoc modo
habebant. Martius xxxi. Aprilis xxx. Maius xxxi.
Iunius xxx. Quintilis xxxi. Sextilis et september trice-
nos. October xxxi. Nouember et December xxx. Quorū
quatuor maiores pleni: ceteri sex caui uocabantur.
Postea siue a Numa ut ait fuluius. Siue ut Iunius a
Tarquinio duodecim facti sunt menses et dies xxxv
quous luna xii. suis mensibus cccliiii. dies uidebatur ex-
plere. Sed ut dies unus abundaret: aut per imprudētiā
accidit: aut qđ magis credo ea superstitione qua ipar
numerus plenus et magis faustus habebatur. Certe
ad annū priorem unus et l. dies accesserunt q̄ q̄
menses duos non implebant: sed his cauiis mē-
sibus sunt

singuli detracti: et ad eos additi: factiq; dies lvii. et duo
 menses Ianuarius. Unde xxx dieum: Februarius duo
 de xxx. Atq; ita omnes mēses pleni et impari dieo nūo
 esse ceperunt excepto februario qui solus cauius. Vob hoc
 ceteris infauus est habitus. Deniq; cum intercalariū
 mensum xxii. uel vigintriu; dieum alternis annis
 addi placuisset. Vt ciuili annus ad naturalem exēret:
 immense potissimu; februario inter terminalia et Regi-
 fugium intercalatum est idq; diu factum priu; sentiret
 annos ciuiles aliq;to naturalibus esse maiores: quod de-
 lictum ut corrigeretur pōficibus datum negotium: u-
 corūq; arbitrio intercalandi ratio pmissa. Sed horum
 pleriq; ob odium ut quo quis magistratu citius abiret
 diutiusq; fungeretur aut publici redemptores ex anni
 magnitudine in lucro damnoue essent plus minusue
 ex libidine intercalandi: rem sibi ad corrigendū manda-
 tam ultro deprauarunt: adeoq; aberratum est ut. C. Cē-
 sar pontifex maximus suo. iiii. et M. Emili; Lepidi consu-
 latu quo retro delictum corrigeret: duos menses interca-
 lares dieum lxiiii. in mensem Nouembrem ac decembrē
 interponeret cum iam mense februario dies tres et xxx.
 intercalasset: faceretq; eum annum dieum iiii. xlv. simul
 providens in futurum ne iterum erraretur. Nam intca-
 lario mense sublato annū ciuilem ad Solis cursum for-
 mauit. Itaq; diebus ccclv. addidit. x. quos per septem
 menses qui dies. iiii. undetriceos de tricenis habebant:
 ita distribuit ut Ianuario et sextili et decembri bini
 accederent ceteris singuli eosq; dies extremis partibus
 mensum apposuit: ne. s. regiones sui cuiusq; mensis a loco

summonerentur. Quapp. nunc cum in vii. mētibz dies
singulæ triciē sint: quatuor tamen illi ita primitus
instituti eo dinoscuntur q. nonas habent septimanas:
ceteri tres: omēs alij reliqui quintanas. Præterea pro
quadraginta diebꝫ qui annuꝫ uerum suppleturus uide-
batur instituit ut peracto quadriēniꝫ circuitu dies
unus ubi mensis quondam solebat post terminalia in-
tercalaretur quod nunc bissextum uocatur et hoc año
ita a Iulio Cesare ordinato ceteri ad nostram memoriã
iuliani appellantur: iꝫq. cōsurgunt ex.iiii. Cesaris cōsu-
latu: qui et si primi non soli tamen ad annum nature
aptati sunt. Nam & priores alij: etiam si qui. x. menses
fuere. Hec Romæ modo ut per Italiam: sꝫ & apud gētes
omnes q̄m est postea iꝫdem fuere cōrecti. Itaq. cuꝫ de
aliquo annoruꝫ numero hic dicetur: non alios p̄-
erit q̄ naturales accipere. Et si origo mundi in hōiꝫ
noticiã uenisset in exordium sumeremus. Hunc vero
id interuallum temporis tractabo quod historicon Varro
appellat. Sic. n. tria discrimina temporuꝫ esse tradit.

Primus ab hominuꝫ principio ad *De Tempore*
Cataclismuꝫ priorem. Secundum ad Olympiadeꝫ
primam: qđ quia multa in eo referunt fabulosa: mythi-
con nominatur. Tertium a prima olympiade ad nos qđ
dicitur historicon quia res in eo geste ueris historiꝫ cōtine-
tur. Primus tempus: siue habuit initiuꝫ seu semp fuit:
certe quot annorum sic non potest comprehendī. Secundū
non plane quidem sciur: sed tamen ad. M. circiter & dc.
annos esse creditur. a. priore. s. cataclismo quem dicit
egyptij ad Inachi regnum annis circiter. cccc. hinc ad

olympiadem primam paulo plus. cccc. quos solos quis
 mythici temporis postremos tamen quia a memoria scrip-
 torum proximos quidam certius definire uoluerunt. Et
 quidem Bosibius scripsit esse M. cccxcv. Eratosthenes autē
 vii. et quadringentos. Timaeus ccccxvii. Eratosthenes d. xliii. et
 praeterea multi diuise quorum et ipsa dissensio incertum ēē
 declarat. De tertio autem tempore fuit quidem aliqua
 inter auctores dissensio in sex septemue tantūmodo annis
 versata. Sed hoc quodcūq; calliginis Varro discussit: et
 et pro certa sua sagacitate nunc diuisarum ciuitatum
 conterens tempora: nunc defectus eorūq; interualla retro
 diu numerans ruit uerū lucēq; ostendit per quam nume-
 rus certus non annorum modo sed et dierum perspicui possit:
 secundum quam rationem nisi fallor hic annus cuius
 uelut index et titulus quidam est: ut Pij et Pontiani co-
 sulatus ab olympiade prima. M. est et xliii. Ex diebus du-
 taxat aestiuis quibus agon olympicus celebratur. A Roma
 autem condita dcccclxxxxi. et quidem ex porilibus in
 urbis anni numerantur. Eorum uero annorum quibus Iu-
 lianus nomen est cclxxxiii. Sed ex die K. iuniarum unde Iu-
 lius Caesar anni constituti fecit principium. Ac eorum qui uo-
 cantur anni augustorum cclxv. perinde K. iuniarum quibus
 et ante diem xvi. ut februarius. Imp. Caesar Diui filij senten-
 tia. L. Munacius. L. Planci a senatu ceterisq; ciuibus appella-
 tus est se vii. et M. Vipsanio Agrippa Cons. Sed egypti q;
 biennio ante in potestatem ditionēq; po. Ro. uenere hūc
 augustorum annus cclxvii. Nam^{ur} a nostris ita ab egypti-
 tis quidam anni in litteras relati sunt ut quos Nabongia-
 rios nominat qd a primo Imperij eius anno cōsurgūt quoz

hic dcccclxxxvi. s. philippi qui ab excessu Alexandri magni
numerantur: et ad hunc usq. perducti annos d. clxii. confir-
mant. Sed horum initia semper a primo die mensis eius
sumuntur cui apud egyptios nomen est Thout quodq. hoc
anno fuit ante diem septimum kt. iulij. ab hinc annos. c.
Imp. Antonio Pio et Bruto pnte Rome Cons. i. idem dies fu-
erunt ante diem xii. kp. Augusti: quo tempore Solis can-
cula in egypto faceret exortum. Quare scire et licet ani-
milius magni qui ut supradictus solaris et canicularis et dei
annus uocatur. Nunc agi uertentem annuz ceterum. Initia
aut istorum annorum propterea notauimus ne quis eos aut
ex kp. ian. aut ex aliquo tempore simul putaret incipere
cum his conditorum uoluntates non minus diuersę sint q.
opiniones philosophorum. Idcirco alijs a nouo sole. i. a brumali:
alijs ab æstiuo solsticio: pleriq. ab æquinoctio uerno: partim
ab autumnali æquinoctio: quibusdam ab ortu Vergiliarum:
nonnullis ab earum occasu: multis a canis exortu incipere
annus naturalis uidetur. *De mensibus.*

Mensium genera duo: Nam alij sunt naturales: alij
ciuiles. Naturalium species duę quidem partiz Solis par-
tim lune esse dicuntur. Secundum Solem fit mensis dum sol unum
quodq. in zodiaco orbe signum percurrit. Lunaris autem est
temporis quoddam spatium a noua luna. Ciuiles menses
sunt numeri quidam dierum quos unaqueq. ciuitas sub in-
stituto obseruat: ut nunc romani a klis in klas. nales et anti-
quiores et omnium gentium communes sunt ciuiles et posterius
instituti: et ad unamquaq. pertinent ciuitatem qui sunt ce-
lestes seu solis seu lune: neque inier se partes sunt: nec
dies habent totos. Quippe Sol in auario moratur circiter

Unde xxx in pisce fere xxx. in Ariete unum et xxx. Inge-
 minus prope xxx et duos: et sic in ceteris inequabit. Sed usq;
 adeo non totos dies in singulis ut annu suum. i. dies cclxv.
 et portionem nescio quam adhuc astrologis inexplorata
 in xii. suos diuidat menses. Luna autem singulos suos menses
 conficit diebus Unde xxx circiter et dimidiato. Sed hos
 inter se dispares: alias longiores alias breuiiores. At ciuitatu
 menses uel magis numero dieru inter se discrepant: s; dies
 ubiq; habent totos. Apud Albanos Martius est sex et xxx.
 Maius xxii. Sextilis duode xxx. September xvi. Tusculano-
 rum Quintilis dies habet xxxvi. October xxxii: idem Octo-
 ber apud Arrianos xxxviii. Minime uidentur errasse q;
 ad lunę cursum menses ciuiles accommodarunt ut ingre-
 tia pleriq; apud quos alterni menses ad tricenos dies sūt
 facti. Maiores quoq; nri idem sunt emulati cum annuum
 dierum cclxv. habent. Sed Diuus Iulius cum uideret hac
 ratione que ad lunam menses ut oportebat Nam annu
 ad solem conuenire maluisset annus corrigere ut sic etiam
 menses ut cum ueris illius solaribus et si nō singuli: tamen
 uniuersi ad anni finem necessario concurrerent. Nomina
 x. mensibus antiquis Romulu fecisse Fuluius et Iunius
 auctores sunt: et quidem duos primos a parentibus suis
 nominasse Martium a Marte patre. Aprilem ab Aphro-
 dite. i. Venere: Unde maiores eius oriundi dicebantur
 Proximos duos a populo: Maium maioribus natu. Iuni-
 um uimioribus ceteris ab ordine quo singuli erant. Quin-
 tilem usq; decembrem pinde a numero. Varro autē roma-
 nos a latinis nomina mensium accepisse arbitratur auc-
 tores eorum antiquiores quā urbem fuisse satis argute docet.

Itaq³ Martium mensem a Marte quidem nominatum
credit. non quia Romuli fuerit pater: sed q³ gens latina
bellicosa. Aprilem autem non ab Aphrodite: sed ab api-
endo q³ tunc fere cuncta gignantur, et nascendi claustra
apiat natura. Maium vero non a maioribus sed a m^a
Maia nomen accepisse q³ eo mense tam romę q³ antea
in latio res diuina Maie fit et Mercurio. Iunium quoq³
a Iuno ne potius q³ a iunioribus q³ illo mense maxime
Iunoni habentur honores. Quintilem q³ loco apud latinos
fuerit quinto. Item sextilem ac demiceps ad decembrem a
a numeris appellatos. Ceteruz Ianuariuz et februariuz
postea quidem additos: s; nominibus iam ex latio sumptis.
et Ianuariū a Iano cui attributus nomen traxisse. Febru-
arium a februo: est. n. februiuz quicqd³ expiat purgatq³
et februiamēta purgāmēta. Item februare purgare
et purum facere. Februiū autem non idem usq³ quaq³ dr.
Nam aliter in alijs sacris Februat³ur hoc est purgatur.
In hoc autem mense lupcalibus cum roma lustratur:
salem calidum ferunt qd³ februm appellant: unde dies
lupercaliuz proprie februat³ur: et ab eo porro mensis fe-
bruarius uocitatur. Ex ijs xii. mensibus duoru tantum
nomina immutata. Nam quintilis Iulius cognominat³
est. C. Cesare et mantinio cons. anno Iuliano secundo. et
qui autem sextilis fuerat ex. C. Marco Censorino. C. Asinio
Gallo cons. in Augusti honorem dictus est Augustus a³no
Augustino xxi. Que nomina etiam nunc ad hanc p³ma-
nent memoriam. Postea vero multi principes nomina
quedam mensiu mutauere suis nuncupando nominib³.
Quod aut³ ipi mutauere post obitum eorum illa nomina

pristina suis sunt reddita mensibus. *De die*

Superest pauca dicere de die qui ut mensis aut annus partim naturalis: partim civilis est. Naturalis dies est tempus ab exoriente Sole ad solis occasum cuius contrarium est tempus nox ab occasu Solis ad ortum. Civilis autem dies vocatur tempus quod fit uno celi circuitu actu quo dies uerus et nox continetur ut cum dicimus aliquem dies xxx. tantum uixisse. Relinquitur. n. etiam et noctes intelligere huiusmodi dies ab astrologis et ciuitatibus quatuor modis diffinitur. Babylonij quidem a solis exortu ad exortum eiusdem astri diem statuerunt. At Umbria plerique a meridie ad meridiem. Athenienses autem ab occasu solis ad occasum. Ceterum Romani a media nocte ad mediam noctem diem esse existimauerunt. Indicio sunt sacra publica et auspicia etiam magistratuum. Quorum siquid ante medium noctis est actum diei qui preterijt ascribit. Siquid autem post mediam noctem et ante lucem factum est eo die gestum dicitur qui eam sequitur noctem. Idem significat quod qui media nocte ad proximam mediam noctem in his horis iiii. et xx. nascuntur eundem diem habent natale. In horas xii. diuisum esse diem noctemque in totidem uulgo notum est. Sed hoc credo Rome post reperta solaria obseruatum. Quorum et antiquissimum quod fuerit inuentum difficile est. Alij. n. apud eadem Quirini primum statutus dicunt. Alij in Capitolio. Nonnulli ad eadem Diane in auentino. illud satis constat nullum in foro prius fuisse quam id quod M. Valerius ex Sicilia aduectum ad rostra in columna posuit. quod cum a climate Sicilie descriptum ad horas Rome non conueniret. L. Philippus censor aliud iuxta constituit.

Deinde aliquo post. P. Cornel. Nasicca censor ex aqua fe-
cit horarium quod et ipsum ex consuetudine noscendi a sole
horas solarium coeptum uocari horarium nomen non mini-
mos. ccc. Rome ignoratum esse credibile est. Nam xij. ta-
bulis nusquam nominatas horas inuenies ut in alijs postea le-
gibus. Sed ante meridiem eo quod partes diei bifariam cum
diuisi merides discernere. Alij die quadruplo. Sed in no-
tem similiter diuidebant. idque similitudo testatur militaris.
Vbi dicitur uigilia prima. Item secunda. tertia & quarta.
Sunt etiam plura noctis et diei tempora subnotata. proprijs
discreta nominibus que apud ueteres poetas passim scripta
inueniuntur. Et omnia ordine suo exponam. Incipiam a
nocte media que tempus principium et postremum est diei.
romani tempus quod huic proximum est uocant de media
nocte. Sequitur Gallienus cum galli canere incipiunt.
Deinde conuincium cum conticuere. Tunc ante lucem et sic
ad diluculum cum sole nondum orto iam lucet. Secundum
diluculum uocatur mane cum lux uidetur Sole post hoc
ad meridiem. Tunc merides quod est medij diei nomen.
In de meride. Hinc suprema. quibus plurimi supremam
post occasum Solis esse existimant. quia est in xij. tabulis
scriptum. Sit Solis occasus suprema tempestas. Esto. sed postea
M. plectorius tribunus plebiscitum tulit in quo scriptum est
Pretor urbanus qui nunc est. quique post hac fiat duo lic-
tores apud se habeto. usque supremus ad Solis occasum ius
inter cives dicito. Post supremam sequitur Vesper ante or-
tum. scilicet eius stelle quam Plautus Vesperuginem Ennius
Vesperum. Virgilius hesperon appellat. Inde porro crepu-
sculum sic fortasse appellatum quod res incerte creperet dicuntur.

idq³ tempus noctis sit an diei incertum est. Post id sequit^r
tempus quod dicimus luminibus accensis. Antiqui prima
face dicebant. Deinde concubius cum utum est concubiti.
Exinde in tempesta. i. multa nox qua nihil agi tempestiuus:
tunc cum ad mediam noctem dicit^r et sic media nox

De Elementis.

Initia rerum eadem elementa et principia dicuntur.
Ea stoici credunt Tenorem atq³ materiam. Tenores
qui rarefcentem materiaz a medio tendat ad summum. +
Eadem concrefcente rursus a summo referatur ad mediu.
Thales Milesius aquam principium omniu³ rerum dixit
et alias opiniones supra refuli. Stoicoru³ opinio probanda
qui cum arte compositum mundi opus considerarent itro:
duxere naturam providam ac sapientem quam ordo im:
mutabilis onderet. industria factum pronuciaere: siue
perpetuus siue longeuus + mundus: et in flammis abiit
et uicissiz ex flammis renouatur ac restituitur: durantiu³
tamen principiis nec recidere ad nihilum uideri potest qd³
in se deficit: in se regignitur: et constat quide³ quatuor ele:
mentis: terra: aqua: igne: aere: Cuius principale Sole qda³
putant ut Cleantes + Chrysippus ethera cuius motu perthe
ni subiecta tenent^r et administrantur: et ipse quidem ether
nihil in hoc patitur: Aera supra: aqua infra: sup³ aqua: infra
terram. Terra. n. ex omiu³ permixtione progignitur + tem:
perantia fouetur intemperantia leditur. Inuicem porro
elementa succedere et interitu singulorum fieri sempiter:
na manifestum est. *De Celo:*

Celum circulis quinq³ distinguitur quorum duo
extremi maxime frigidi Australis humillimus: raglo:

nus excelsissimus: his utrinque proximi duo paralleli uocantur ut ita dixerim eque distantes: iidem tropici: idem solstitiales. Alter hybernus per quem Sol transmittens octauam partem Capricorni solstitium hybernum facit. Alter estiuus per quem Sol transmittens octauam partem cancri solstitium estiuum facit. Medius est equinoctialis qui octaua parte Arietis equinoctium uernum: octaua libere autumnale constituit. ut circuli celo: ita in terra zone uocantur. Inhabitabilis infra frigidus circulus ob rigorem quo ab his longissime Sol abest. It in radios equinoctiales quod sub uertice Solis est sub quo quidam habitare putant ad tropic et ethiopie maximam partem. It plurimas insulas maris rubri: aliosque vertices eminentiasque terrarum nostris et ampliores: sub tropicis habitare nihil dubium est. Hoster solstitialis estiuus est: excelsus atque arduus: diuisi a nobis circulo equinoctiali antichthones nominantur. Videntur et humiles atque depressi: quibusque antipodes infra sunt: ut et posse videatur efficiunt flexus obliquitatesque terrarum. Antichthones iidem et antiscopi nominantur. Incipit signifer non ab extremo circulo nec ad extremum pertenditur: sed ab intimo tropico australi brumalique eodem per equinoctialem ad summum solstitialem eundemque estiualem per medium longitudinis latitudinisque porrectum obliquum circuli signiferi partes cccx signa xij. partium singula et tricenarum: quorum quedam minora: quedam ampliora et plenea dicunt. Et compensatio quinque partes creditur applicare ut sint omnes signiferi partes. cccxv. horum insipientia ab Ariete altera sunt et masculinis feminis masculorum naturalibus: Alia feminarum conuenientia. Item

quartū eorum quoq; autropium aut solidum aut defo-
me incipiet diuina ratio ab ariete quod signum tropici
est. Tropicorum duo sunt equinoctiali et libe duo solstii:
alia Capricornus et cancer tropicis maxima solida anposita
his deformia. *De Stellis.*

S tellarum alie cum celo feruntur, ideoq; q non exe-
dunt suos locos fixe nominant. Alie contra celum
et mortui celi eunt: sed mundi celeritate uicti occidere ui-
dentur cum eo quous cursum suum peragant. Sol maximū
sydus etheris medij limites ignescit. Singulis diebus et noc-
tibus peragit singulas partes signiferum peruadit annus.
Luna de sole flammatur: ambit circuitu breuissimo terra
xxx. diebus adeo uicina uertici terre: iunctaq; ut in um-
bram eius incidere soleat et uideri deficere. Eadem cum
subiit solem et substitit radijs facit obscuritatem que defec-
tio solis uidetur. Interim tamen caua paucioribus q. xxx.
diebus circulum suum transit. Saturni stella per maximū
ambitum fertur: ideoq; tricenis mensibus singulis signis
resistit per xxx annos signiferum ptransit frigida et ste-
rilis in fecunda terris: nascentibus non salutaris facit ad-
uersa diurna nec subita. Iouis stella in singulis signis anno
manet: Signiferum xij. annis euadit salutaris et tempe-
rata: & in uersis entibus prospera. **M**artis stella nō eodē
spatio signis singulis heret. Sed signiferum nouem fere
annis puagatur: ignea: intempans et in aduersis et timor-
talibus subita uel perit repentinis morbis ut ferro pimit.
S tella mercurij et ueneris Solem sequuntur: eademq; spa-
tia custodiunt. Mercurij stella fit similis illi quam uidet
ueneris genitalis et roscida et prospera et salutaris. **L**unam

globum suum creditur habere: s; ignem a sole concipere: et
quod percuntur ardescere. Quantum igitur a sole discedit
augetur. Cum uero contra stetit toto feritur aduerso: et
uelut speculum non uerum sed imaginem reddit. ac
uniuersa gignentia crescente pubescunt: tumescunt te-
nuantur: humor et spiritus omnis augetur. Tumescit oce-
anus: deinde cum ipsius fulgore confidit. Diuersio ergo
celi et uagantium stellarum concursus quod temperatur
utrinque deteritur: et infra fluit id excipit luna et soli tradit
quo animalia uigescunt: et humus quodammodo animatur
genitali calore ut ita dixerim uiuio plurimum in originibus
ualeret: que in ortu sunt languent. In occasu ortum facit
stella quam sol preterit. deinde stationem matutina cuius
a quinto loco solis steterit in eodem manet signo donec
ab eodem sole moueatur que contraria est soli mane occi-
dit: oritur simul nocte et uocatur achronicos. Deinde rur-
sus alterno latere a quinto signo deprehensa post meridi-
anam stationem facit donec ingressu sole idem signum
sub radijs eius delirescat et intotum occidat. Aspicunt in-
ter se stelle ex quinto signo quod dicitur trigonum et habent
maxima consensionem. Item a quarto quod dicitur tetra-
gonum: et centron uocatur: et in alterutrum maxime pre-
stat effectum. Item ex contrario quod est septimum signum
et diametron uocatur: estque maxime aduersum: cetera
dissident uel leniter aspicunt ut tertium quodque quod
dicitur exagonon. Signa tropica peregrinationibus presunt:
et omnino mobilibus et in consilijs subinde uariant atque
permutant biforini generatione rerum omnium repetitione
significant. Et interim dilacione solida uehementer et

instante efficiunt: et ad exitum uel prospera uel aduersa
 producant sicut aspicuntur a stellis uel fauentibus uel
 repugnantibus: multum tamen refert cuiusq; stelle domi
 aliena an ipsius sit. Domus solis leo: lune cancer. Mercuri
 us uirgo et gemini: Veneris libra et taurus: Martis scor
 pius et aries. Iouis sagittarius et pisces. Saturni capricor
 nus et aquarius. Nocturnis originibus fauet luna. Mars
 Venus plus die sunt. Sol Saturnus: Iupiter Mercurius
 uarie et quomodo consentit aut uisus est. *De Terra*

Terra omniū rerum est forma globosa: aquis emgit
 in aere prominet excipit cælum a quo omni uestem:
 perie afficit: ita quæcūq; sustinet afficit et mouet. Poterat
 finem liber plenus omibus necūq; iam uideri consecutus. Et
 cum et mundi dimensiones quatuor: et plurima preterea in
 uniuersis rebus ratio geometrica impleuerit: pauca de nouis
 mensuris dicemus.

De Geometria

Geometria est scientia digerendi figuras numeros
 emendi cum suis resolutionibus. Numerus est cōgre
 gatio singulorum finita semp et infinita natura. Deformis nota
 est cuius pars nulla est: linea longitudo sine latitudine:
 linee aut finis notæ. Recta linea est que sup se positis notis
 equat posita et sumissa est q; longitudinem tm̄ habet sumi
 tatis finis. Linee super plano que dicitur et m̄tre doo sumitas
 est que sup se positis rectis lineis equat posita est. Planus
 angulus est in planitie duarū linearū nō e regione posi
 tarū ad unū signū contingens curuatio. he linee que an
 gulum continent cum recte sint: is angulus rectis lineis cō
 tineri dicitur. Si recta linea sup rectam lineam stans conti
 nuos angulos inter se pares facit tunc tm̄ uterq; ex paribus

angulus rectus dicitur: et ea linea grece catetos latine normalis dicitur. Rectus angulus est modicus et sibi congruus habet maior recto: acutus minor.

Figura est que aliquo fine aut aliquibus finibus continetur. Circulus est figura plana una linea comprehensa in quem medietas omnes linee inter se pares sunt. Centrum est nota circuli metri. Diametron est recta linea per centrum imissa: et in utraque partem secans circumulum. Hemicycluz circuli dimidiuz. Euthygramme forme sunt que rectis lineis continentur. Trigonon trilaterum: tetragonon quod quatuor: Multilaterum quod pluribus. Triangulum equilaterum quod paribus trimis lateribus. Isocetes quod duo tantum latera paria habet. Scalenum quod tria latera inaequalia habet. Orthogonum quod habet rectum angulum. Ampigomon quod habet angulum eberem. Orthogonum quod omnes tres acutos angulos habet. Quadrilaterum formatum est. Quadratum quod omnia quatuor latera habet et angulos rectos. Ectometes quod angulos nec latera paria habet. Scutula: id est rhombusque latera paria habet: nec angulos rectos similes scutule quod contraria latera et contrarii anguli inter se pares sunt. Sed neque est quatuor aut omne quod rectis angulis et trapezia cetera nominantur. Parallele linee que in eadem planitie posite nunquam inter se contingunt.

Postulata Geometrarum sunt quinque: ut liceat ab omni signo ad omnes rectam lineam ducere: et omnem finitam rectam lineam ex regione eicere: et omnimodo signo et intervallo circulus scribere: et omnes rectos angulos minores duos rectis pares esse: & si linea recta linea imissa interiores angulos minores duos rectis pares fecerit erectas lineas

concurrere. Si paribus paria adiecta fuerint: omnia paria erunt. Et si paribus paria dempta: et que iisdem paria sunt: et inter se paria sunt.

Prior est musica in metrica. Cum sint. n. antiquissimi poetarum. Homerus. Hesiodus. Pindarus: hos sequuntur elegiarum. Gallinus Minervinus. Euectus. Mox Archilochus et Semonides trimetrum iambicum: chororum catalecticum tetrametrum composuerunt. Archilochum etiam comota versibus applicando uariavit. Euspotius per plurimas species secutus Alconia numeros etiam et minuit in carmen hinc poetice medic illa etiam origina minui edidit numeros: que species cum iam displiceret: et integra breuior diceret magnitudine Pindari asserta est qui libros etiam in numeros modis edidit: hos secuti musici Timotheus et Pindarus et Hyperides et Solis: et clarissimus tum peritia tum eloquentia Aristoxenus modulati protinus cantus. Nec tamen an non putes antiquiores cantus esse numeros: sed rusticis et inconditis: postquam hos poetica soluit uelut legitima et musica licetior magisque modulata.

Rhythmus creditur dictus a Rhythmo Orphei filio. Idem monere nymphas maris ut tradit Nicocrotus libro quem composuit de musico fratre Rhythmonij tradit et hymenari. Tonis autem et coloribus tres filie Pidem: num et peridemie qui primus cecinerit res gestas herorum musicis cantibus.

Musica est prima faciendorum et comendorum modorum. eius tres harmonica: organica: rhythmica. crummatia. crummata pulsus decori sine carmine uocantur. armonia est consonantia organica. Rhythmos grece modus dicitur: latine nominatus uersus ab eo quod fluat: sequitur ipsum

circūeat Modus autem est lex quedam rordo uocalium in rudi-
lorum et differentia uelut Aristoxenus finit. Non utcūq; compo-
situm uocalium tempore interuallorum. Carmen est modus uo-
bus iunctus: cuius discrimina syllabe spatium hanc excepisse
intentionem liquorem quem quidam Apollinis filium tradunt
et nymphae parmesse chrysochemidi reliquisse. Ab ea adiunctum
modum qui synemenos dicitur hunc nūq; auxisse Terpantrum
adiunctione die xengmeni qui primus a grauius iacumen
uertitur. Deinde Timotheus addidit duos: parameson et hyper-
boleon. Initium modi dicit diesis dimidiū semitonium totus
tonos toni duo & dimidiū Διὰ τεσσαρῶν nominatur. Tres
et dimidiū Διὰ πέντε. sex Διὰ ὡσών. hec musice summa
sunt.

Metra Græce latine numeri uocant. Numerus est &
equalium pedum legitima ordinatio: huius pars iuncta
per partes sunt pedum syllabe: elementa nūq; modorum ele-
menta spatia syllabarum ac tempora. Pedes componuntur ex sylla-
bis minimis binis: primus ternis. Incipiunt in temporibus
binis: ad se perueniunt bisyllaba quatuor. Trisyllabi viii. plu-
res q̃ xii. esse non possunt. Pyrrichius ex duabus breuibus
cuius ex^m pater. Iambus ex breui et longa ut salus. Chori-
us ex longa & breui ut longa Roma. Spondeus ex duabus longis
cuius exemplū uates. Duo igitur q̃titate q̃tū Spondeus et
Pyrrichius: duorum alter alter q̃tuor temporum. Duo in ordine q̃p
utraq; duorum temporum Iambus & Chori-
us ita non plures q̃
quatuor pedes sunt nec eē possunt trimarum syllabarum:
Cantus: Modus: motus: Tempus est syllabe spacium: huius &
elementum breuis syllaba: diuisio breuis alia longum. a lōgo
ut neutrius ratione est.

Modulatio est modorum prudens dispositio: cuius tres spēs.

Carminum Species.

Species carminum xii. ex quibus primi sunt. Dorium: Phrygium: Lidium: his accesserunt grauissimi hypodorum: Mox duo hypophrygi: grauior et acutior: Deinde Dorius medius: tum phrygius grauius et alter excelsus: totidem lydius grauius et acutus. Tum mistolipori diuinitate: Postremus hypera mistolydius acutissimus. Organū quoddam hūit tres intentiones: grauiem: mediam: et acutam. Inde Musæ quoque tres olim existimant: hypate: Mese: Nethe. Nunc in ampliore nūō soni considerantur ut sit proslambanomenos: hypate: hypaton. Deinde phypate: deinde lycamos hypaton: deinde hypatemeson: deinde phypatemeson: deinde lycamos meson. deinde tritesimnē. Menō nethesmen: menon paramese: trite: dixeumenon parameter due γῶνυφον. Trite hypplexon aduertisse cum dissonantis suauitatis in arcu sororis Apollinem tradunt et intendisse potius clitaratium notasse q. ad strictiora fila neruorum in acumen excitarent grauius responderent remissa. Inde fecisse tres primos de quibus supra dictū est q. quatuor pedes sunt: nec esse possunt plures. Trimeter syllabarius primus est dactylus qui constat ex longa et duabus breuibus cuius ex^m Eolus. huic contrarius Anapestus ex duabus breuibus et longa ut pietas. Capaneus. Amphibrachius ex breui et longa et breui cuius ex^m auarus. Brachysyllabi ex tribus breuibus: cuius ex^m Cicero. et contrarius Molossus in tribus longis cuius ex^m Metenas. Item tres quinū temporū: Brachius ex duabus longis et breui cuius ex^m latona. huic ordini aduersus Palimbachius ex breui et duabus longis ut aquinas. Creticus et amphimacrus

ex longa et breui et longa ut Sanitas: duabus ad quatuor-
tem contrarijs brachisyllabo et Moloſſo quorū alter triū
temporū est alter ſex. ordinem tres in quaternis tres
in quinis temporibus.

Rhythmus eſt et legitimus maxime nūc ex ameter
heroicus: huius pedes aut dactyli ſunt aut ſpondei
Raro et in extremo uerſu reperit trocheus. Eius exemplū
Anna pieridū pagrat loca nullius ante. Tocuſiſte dacty-
licus fuit et habuit ſūmus trocheum: ſed mixtus ex ſpo-
deis hic erit Italiam ſato profugus launnaq; uenit. Totus
ex ſpondeis Cuius romani tunc facti ſunt compari: hoc
genus numeri pauciſſimorum xii. ſyllaborum p̄t̄marum xv
iii. tempora recipit xxiiii. Interim xxiii. pedibus tribus
tantum conſicitur. formas excipit xxxv. quas enume-
rare feſtinantibus longū eſſet. Pentameter elegiacus hic
ex^m. Dum meus aſſiduo luceat igne focus. Recipit dac-
tylum: Spondeum: Anapeſtos duos. in ſine uerſus aliquā
brachisyllabo ſit ſyllaborum pauciſſimorum xii. p̄t̄marum
xiiii. Tertius pedem ſpondeum ſemper habet. Quartus
et quintus aliquā brachisyllabū trimetros Iambicus la-
tine Senarius dicitur cuius ex^m Phaeſellus iſte quem uidetis
hoſpites xii. ſyllaborum eſt Recipit aliquā præter ceteros
iambum extremo Phyrriſion Trimeter tragicus Pro-
ueſte primis mēbra textis contegit ut aquilonis ſtridor
gelidas molitur nives. Recipit in prima parte ſcanſi-
onis ſpondeū et alio loco dactylum et anapeſtum et pro-
ſambo chorius et Tribraſcum. ſit ſyllaborum pauciſſima-
rum xii. p̄t̄marum xvii. Recipit tempora plurimū xviii.
xiii. pauciſſima xiiii. comicos trimetros ſolet magis in

breues minui trimetros. hipponactius pedem nouissimū
 assumens spondeum uel choriū talis est calentibusq;
 lympa fontibus semper eosdem pedes quos reliquitri:
 metri præter nouissimum recipit. Et tetrametros qui la:
 tine quadratus uocatur choriacus talis est Tela famuli
 tela prope sequitur. Metroas recipit eosdem pedes puenit
 ad vii. et semipedem sūmū pedem potius aut creticus
 aut dactylum. Octonarius Iambus promide et absit regi:
 men argos. Palimbachiū argolicus numeratus syllabā coar:
 tat exámetro ut hectoris Andromachen pyrrin cōmibia
 seruas. Anacreontius miseri inuidi uiuimus scientes. Reci:
 pit pyrrichiu coriū spondeum brachisyllabus. Anape:
 stum. Præmū est semper pyrrichius nūōs Saturnus ma:
 gnum numerū triumphat hostibus deuictis. Sunt qui
 hunc Aristodolion uocant. Recipit pedem spondeum. Iam:
 bum. Pyrrichius choriū dactylum brachisyllabus. Ana:
 pestum. Priapeius. Hunc locum tibi dedico consecroq; pri:
 ape. Tertium pedem pro dactilo creticū habet: aliogn
 exámetro esset. De numeris simplicibus pyrrichius +
 Rapite: agite: ruite: celeri pede: Contrarius est huic et
 duodecasyllabus spondiacon. Olli crateribus exauratis
 inferunt ut hauserunt. Dactylus Puluerulenta putres
 sonitu quatit: ungula campum. Amphibrachius uero facit
 numerus. Anapestus agilis sonipes rapitur celeri soni:
 tu trepidans. Creticus horridi transeunt ad pedes exequis:
 Palimbachi? amicos ad hanc rem si uoles aduocata. Ba:
 chius nō facit nūz. Molossus est idem qui spondiacon. Hūc
 q; ad mōz a principali heroico plures nūi transfigurant
 ondant: ac primi trimetus fit heroic. Spondiacon cūes ro:

nam tunc facti sunt campani. syllaba unaque est extrema
dum et potius consulendi. Septenarius hic bellicosus cui mīr
diua Minerva. Constat expediri iisdem ionicis septenariis dāt
mala eluere. Generea corona. Ionicus maior est ille ictus re
trocedit inanez supm. habet iunius tertia syllaba minor
et metuens prius uerba lingue. maxie pyrrichius et sponde
um et solent diuisi syllabis longis plurimuz syllabarū pedes
admitter. Aristophani Anapestus axena pontifer freta col
chos deniq. delatus adhesi. Recipit pedes q̄ternorū temporū
om̄s. Imple pedes. vii. et semipedes Anapesto octonari ore
bō luce uolitans qui p̄ celum candidus egras Recipit eos
dem preter semipedem. Aristobolus quedā terribilis tua et
pectora turbat Terrifici sonitu intulit is circuit magisq̄
uersus ē Dactylum crebrū habet rarū Spondeus Peon duo
denari. Quis meū notans nomen exciet quis tumultū mūo
cans incolarū fidem et hic circuit magisq̄ uersus est hunc
serunt denarius qui repenso pulsus honore graui fores
strepitu terrent. Recipiunt pedes creticos: chorios: spondeos:
iambos: brachisyllabos anapestos xi. syllabarū phalentiū
passer deling mee puellē. Recipit pedes Spondeū dacty
lum et creticum pagatentra. ut sic ciues romani tunc facti
sunt apputis et esse cepit trimetron elegiacum transibit
Bella per emathios. Rursus ad pentametros ut componā
heroicos summo partem posteriorem Dum meus assiduo lu
ceat igne focus: et compono luceat igne focus troie
qui primus ab oris Falentium nūz. est qui altissima flumi
na Gallibus tumescunt insertis uerbis facio heroicū et
Altis flumini p̄dita uallibus inde tumescunt. Ionicus est et
metuentis patruē uerba lingue: adijciam trimas ubi

singulis syllabas: Nunc metuentis: nunc patruē nunc uer
 beralingue: Retro italiam fato profugus launma³ uenit.
 Cuiem simile priam cum profugus launma³ cepit Aristo
 phanius fir heroico Arma unūq³ cano troie qui primus
 ab oris nē hac gelidum syllaba breuiata heroicū esse
 monstraui. Itē priapeū si syllabam subripias fieri heroicū.

Prisciani exercitamina ex Hermogene translata. De fabula.

Fabula est oratio ficta uerisimili dispositione imagi
 nem exhibens ueritatis. Ideo autem hanc primā tra
 dere pueris solent oratores quia animos eorum adhuc
 molles ad meliores facile uias instituunt uitę. Si sunt ea
 tamen uetustissimi quoq³ auctores ut Hesiodus: Archilochus
 Horatius: hesiodus quoq³ luscinię: Archilochus autē uulpis
 Horatius muris. Nominant autē ab inuentorib³ fabularū
 alię cyprię: alię libyę: alię sibarutice. Omīs autem cōmu
 niter esopię qm̄ in cōuentib³ frequenter solebat esopus fa
 bulis uti: et p̄tinet ad uitę utilitatem et fit uerisimilis si
 res quę s̄bditis accidunt p̄sonis apte reddant. Et puta
 de pulchritudine aliquis certat: pauo hic supponit. Opor
 tet alicui astutiam tribuere: Sulpectula est subycienda.
 Imitatores aliquos hominū solumus oñdere: hic simys ē
 locus: oportet igitur modo breuiter: mō latius eas differet.
 Quomō autem hoc fiat: si nunc narratiōē simplici profe
 rant: nūc etiam sermo inductus personis fingat. Exempli
 causa: Simys cōuenerunt: Consilium habebant de urbe

condenda: et quia placuit illis: parare erant recipe edificati-
catione. Sed uetus inter eas prohibuit eas ab incepto: do-
cens q. facile capiant si intra muros cōcludant. Sic breui-
ter dicens: et si uelis producer sic. Simile cōuenerūt: et cō-
siliabant de urbe condenda: quare una in mediu ueni-
ens concionata est quia oportet ipsas ciuitatem habere. Vi-
dens. n. ouebat q. ciuitates hūdo homines etiam domos ha-
bebant. singuli et concionem uniuersi: et in theatrum ascen-
dentes delectant animos spectacionib; et audicionib; ua-
rijs et sic proferes orōnem morando dicens q. et plebis citius
scriptum est et uerbis finges simile eam orōnem. Expositio
autem fabulæ uult circuitionib; carere et iocundior eē.
Sed orō qua utilitas fabule retegūt quom-
uocant: q. nos affabulatione possumus dicere: a quibusdam
prima: a plerisq. rōnabilius postrema ponunt. Sciendū uō
q. etiam oratores inter exempla solent fabulis uti. *De nātatione.*

Narratio est expositio rei facte uel quasi facte qdā m-
i. usum posuerunt ante nōrationes. Spēs
aut nōrationū sunt quatuor Fabularis: fictilis: hystorica:
ciuilis. Fabularis est ad fabulas supdictas p̄tinent. Fictilis
ad tragedias siue comedias. fictas hystorica ad res gestas
exponendas. Ciuilis que ab oratoribus in exponendis sumi-
tur causis. Nunc autem de ea que ad exercitationem
p̄tinet dicamus: quā uarijs proferre modis solemus. p̄ rec-
tum indicatiuum: p̄ indicatiuum inclinatum: per cōmme-
tiuum dissolutum: p̄ comparatiuum. Rectum quidem indi-
catiuum ut Medea Oete filia fuit: hec prodidit aureū uellus
et sequentia. Rectū autē nōtatur quod per totam uel am-
phorem orōnem casum seruat nōm. Indicatiua inclinata

dicuntur in qua obliquis utimur casibus ut medeam Oe-
 te filiam dicunt amauisse laonem & reliqua quia alios
 quoq; casus assumit. Coniunctiua uero figura est qua argu-
 entes utimur. Et qd non fecit medea malum. Non amauit
 quidem laonem prodidit aureus uellus. Interfecit fr̄em
 et sequentia. Comparatiuus est hoc Medea oete filia de-
 beris pudicitiam seruare amoris turpitudini prodidit
 eam: et quā decebat custodem fraternę fieri salutis interfe-
 cit fratrem: et que debuit tutari aureus uellus tradidit
 insidiatori: et rectum quidem historie conuenit est. n.
 planius. Inclinatium uero magnis certaminibus rhetoricis.
 Coniunctiuus quoq; ad arguendum accommodatus. Dis-
 sultum aut per orōnibus suę conclusionib; est. n. passiuū
 affectum an cōmouēs.

Vsus quem greci uocant est cōmemoratio ali-
 cuius orōnis uel facti uel utriusq; simul celerem hñs
 demonstrandę que utilitatis alicuius causa plerūq; pro-
 fertur. Vsuus autem alij sunt orōnales: alij actiui: orōna-
 les sunt quib; orō m̄est sola Et Plato dicebat musas tani-
 mis esse ingeniosorum: Actiui uero in quib; actus m̄est so-
 lus ut Diogenes cum uidisset puerū indecenter agentem:
 pedisequus p̄cussit uirga. Vel misse si addas dices p̄cussit
 dicens quare sic erudisti. Interest aut inter usum et cōme-
 morandę hoc qd usus habet profertur. Cōmemorationes
 uero quas greci uocant largiores sunt. Sñtia uō
 differt qd sñtia indicatiue profertur: Vsus uero sepe p̄ intro-
 gationes et rñsionem: preterea qd usus solet etiam in actu
 inueniri. Sententię uero in uerbis tm̄ et quomā usus hab;
 orō personam que fecit uel dixit. Sñtia uero sine p̄sona dr̄.

Tradunt tamen differentie usus plures a ueterib. Alij. n.
sunt indicatiui alij interrogatiui. Sed nunc ad instans ueni-
amus hoc est ad opationem et ordinationem ad usus pñctui
capitulorum. Disponendum igitur sic primū ut laus breuiter
dicatur qui dixit uel fecit. Deinde expositio ipsius usus hinc
causa uti Socrates dicebat stirpem quidem doctrine amarā
fructum uero dulcem laus Socrates sapiens fuit et producis pe-
derenti locum. Postea sequitur elocutio ipsius usus. Deinde
a causa maxima. n. factorum per laborem perfici solent.
Perfecta uō afferunt iocunditatem. Deinde utendum a gñio.
Nam uilissime rerum nō egent labore et finem terribissimū
hnt. Studiosissime uero res ex contrario. Post hoc a compatiōe.
Quomō agricolas oportet laborantes in terra accipere fruc-
tum sic etiam eloquentes. Deinde ab exemplo Demosthenes
inclusit sese in edinijs ad legendū et post multo labore acce-
pit fructum coronas et predicationes. Postea a iudicio argu-
menteris ut Hesiodus quidem dixit Virtutis sudorem diu lon-
ge posuere. Alius poeta dixit laboribus uendunt diu omnia
bona. Post inferes exhortationem q. oportet parere illi qui dixit
uel fecit. Sñtia est oratio gñalem pñunciationē hñs hortans
ad aliquā rem uel dehortans uel demonstrans quale sit
aliquid. Dehortans quidem quale illud homericum. Non
oportet per totam noctem dormire consulo rem uirū et
nillo Virgiliano. Hortans uero ut in illo Oportet pauperem
fugientem etiam latissimū pontum penetrare et ad scopu-
los applicare precipites. Demonstrans uō qualitatem rei ut
prosperē n. agentes in digni occasionem accipiunt insipient
malefaciendi. Preterea sñtiarū alie sunt uerē alie suplatiue

alie uerisimiles. alie simplices: alie conuincte. Vere q̄des
 ut nō potest inueniri uita hominis carens molestia et heu ni-
 hil inuitis fas quāq̄ fidere diuis. Verisimiles autem ut si
 quis cum malis conuersatur libenter nūq̄ de hoc interoga-
 ui uiro sciens qm̄ talis est quales illi cum quibus conuſat
 Et una salus uictis nullam sperare salutem. Simplicies uero
 ut possunt diuinit̄ et clementes facere ⁊ humanos ⁊ quid
 non mortalia pectora cogis auri sacra fames. Conuincte
 ut nō bonū est multos esse reges. vnus rex sit. Obsequiū
 amicos ueritas odium parit. Superlatiue ut nihil egregiū
 terra pascit homines. et fama malum quo nō aliud ueloci-
 ullum. opatio uō sūte dissimilis est meditationi usus de qua
 supius dictum est. Prouenit. n. a laude breui eius qui dix.
 a simplici expositione ip̄ius sūte. a causa. a contrario. a cō-
 paratione. ab exemplo. a iudicio. a conclusione. Sic aut̄ sen-
 tencia exempli non oportet per totam noctem dormire uirū
 multis cōsulentem. Laudabis igitur eum qui breuiter dix.
 Dem̄ simplici expositione eloqueris sententiam. Ut non de-
 cet uirum in sua potestate multis presidentem ab occasu so-
 lis usq̄ ad ortum opprimi somno. dīcā debet. n. preses semp
 in curis ēē. Somnus uero curas omnibus aufert. a cōtrario
 contrariū est. n. rex ⁊ priuatus. Somnus et uigiliē. Quō
 ergo molestum nō est si priuatus homo per totam dōm̄at
 noctem sic intolerabile si rex nō uigilijs consulat curisq̄
 sibi parentiū saluti. A comparatione. Quō. n. gubernatores
 nec si ceteri dormiant. pro communi uigilant saluti. sic opz
 imp̄atores curare pro suis ab exemplo Hector. n. noctu ui-
 gilans ⁊ curans speculatorem ad naues gretorū mitte-
 bat dolonem. A iudicio ut Salustius quoq̄ cōprobat dicens.

Sed multi mortales dediti uentri atq; somno indocti icultra
uitam suę pegrinantes transiere. Conclusio habet exhortati-
onem. plerūq; ut oportet et nō necessarias res suscipientes
nimia cura uigilijsq; eis consulere. Refutatio est impbatio
propositę rei. Confirmatio uero ex contrario comprobatio.
Que uō planissime sunt falsa uel vera nec cōfirmanda
sunt nec refutanda. Quales sunt fabulę esopię ut hystorię
indubitabiles. oportet. n. refutationes et cōfirmatiōes de illis
rebus fieri que incipitem adhibent opinionem. Refutan-
dum igitur ab incerto: ab incredibile: ab impossibili: ab inconsē-
quente: ab indecente: ab incommodo: ab incerto ut incertum
erat tempus in quo Narcissus fuisse dicunt. ab incredibile in-
credibile est Arionem malis affectum ualuisse canere: ab
impossibili. Impossibile est Arionem a desphino seruari. ab in-
consequente qđ et cōtrariū dicitur ut qđ erat uoluisse
perdere libertatē eum qui eam seruasset ab indecente inde-
cens erat Apollinem cum sit deus mulieri uoluisse uirgimō-
tali: ab incommodo cum dicim; q; neq; prodest audire cō-
firmes uero a qđis locus cōmunis ex aggregatione habet
manifeste rei quasi ex argumentatiōib; iam peractis. Non
n. querimus in hoc an iste sacrilegus uel uir fortis: s; rei cō-
iunctę et manifestę ex aggregatione facimus: cui tamē
legibus definitum supplicium uel premium. Dicitur autē locus
cōmunis quia cōuenit cōtra omnē uerbi causa sacrilegum.
ut etiam ut quibusdam placet pro omni uirō forti. Oportet
autē sic progredi per inquisitionē qđarij. Deinde ponere
ipam rem post comparatiōes quā sequitur sñtia. post eā con-
iuncturā pręteritam uitam a presentib; Dehinc admoueat
mōram per capitula quę finalia dicuntur. i. utili. iusto. legitimo.

honesto et similibus et per demonstrationē ipsius rei actē. Pri-
 cipia. n. in loco cōmuni nō in ueris: s; usq; ad formulā quā-
 dam seruantur et ut exemplū manifestum fiat sit locus
 cōmunis gra sacrilegū. Principia igitur dicenda usq; ad
 formulam hoc mō. Omnes quidē oportet maleficos hōi-
 in odio esse uobis iudices: maxime uō eos qui gra deos
 aliquid audent. Scdm qđ principū. Ergo si uultis facer-
 ut ceteri quoq; sint pessimi: isti concedite. Sin hoc minime
 placet: supplicij istum afficite meritis. Tertū uidet. n. reus
 īpiculuz duci solus. Re aut uera. Vos quoq; in discrimen ma-
 ximū uenietis. Contemptio. n. iuris inuolandi et fidei religiois
 uiolatio haud scio an minores debeat sacrilegio penas. Post
 igitur has formulas principij anteq; in ipam rem ueniamus:
 de grio eē dicendū. Quomō leges cōstituerūt prudentissime
 deos placare aris: templa eis deuouerūt: donarijs orna-
 runt: hostijs honestauerūt: festis diebus redeūtib; celebra-
 uerūt: & inferes etiam approbationē tractando causas q;
 iustissime hoc leges cōstituerunt. Deorū. n. placatorū pui-
 dentia custoditur res. p. violatorū uero cōruptioē corrup-
 puitur. Sic progredere ad propositum. Quē cum ita sint: iste
 et quid ausus facere: exponas rem nō quasi docens s; quasi
 exaggerans q; uniuise nocuit ciuitati & communibus et
 priuatis rebus: Et timendum ne tale scelus consequat steri-
 litas frugum: ne hostium superemur armis: et similia: posthā
 ad comparationē uenies: q; homicida multo est melior. Quāta
 sit differentia ex levis conijcere possumus: homicide. n. gra
 homines audent. Sacrilegus autem in ipsos sceleratā exer-
 cet audaciam deos. Tyrannis iste simillimus sed in illis non
 omnibus: s; pessimus omnīz: illoz. n. facinr e seuiissimum q;

sacratas dei diuitias auferunt a maiore uero ad minus com-
parationes per increpatioez induces. n. ne minuire crimen
uidearis: ut no est ingessim finem quidem ut in uiriosum
supplio affici sacrilegum uero absolui. licet aut etiam pre-
terita eius a pñi criminari q̄ ciparius decepit: et ad hoc pessi-
mū facinus progressus. Ergo no solum sacrilegum s̄ et furez
atq; effractorem et dirceum habetis. Excutes etiam sñtiam
per quam ueniat ad tale pñm q̄ nolens ingenue laborare ut
orando cibum acquirere per sacrilegia diuult diuitias acq-
rere. Si dicis contra sacrilegum uel homicidam preterea a
consequentia quid per hunc diminuta maiestas templorū
Inflāmati sacerdotes segriores ad offerendum ornamenta
delubris redditi ciues. Stere r amotione misericōdie. Demo-
uetur aut mīa finalibus causis. i. iusto: utili: possibili: decen-
et descriptione ipsius in iurie. ut no mihi istum attendatis qui
nunc lacrimat ante urūz conspectum: sed illum cōtemnētes
deos aduentem fana: euellentem seras: auferente donaria
sacrorū et post omnia pores in exhortationē desinens. Quid
moramini? quid cogitatis de eo qui iam pridem omnibus
uidetur esse damnatus. Laus est expositio bonorū quē alicui
accidunt persone uel communiter uel priuatim: Cōmuniter
ut laus hominis. Priuatim ut laus socratis. laudamus etiā
res ut iusticiam et multa alia ut equūz nec no arbores: semi-
na montes: flumina r similia. Sciendū autem q̄ laus r uitup-
atio sub vno eodemq; referunt demonstratio qd̄ ex eisdem
locis utreq; proficiunt. Quid autem interest inter has r cōmu-
nem locum? videntur. n. in quibusdam nimius eē coniuncte
hoc qd̄ in loco cōmuni pro uiro forti dicentes eo consilio dicim⁹
ut premiū petamus: loca uero laudis uel uitupationis sunt hec

gens ut latinus: grecus ciuitas ut romanus athemensis ge-
 nus ut emilianus almeonides Dices aut etiam si quis nasci-
 do euenit uero uel ex somnijs ut signis uel huiusmodi quibusda
 prenuiciationib: Deinde sequitur uictus quomodo in achille q.
 medullis Leonum passus est et apud Chironem hinc educatio
 quomodo eruditus est nec non etiam natura animi corporisq. trac-
 tetur: et eorum utriusq. per diuisionem Dices. n. de corpore q. dem
 q. pulcher q. magnus q. citus q. fortis de animo uero q. iustus
 q. moderatus q. sapiens q. strenuus. postea laudabis a profes-
 sionibus. i. q. officij professus uel physicum uel rhetoricum uel
 militare. omnib: autem est exquisitissimu dicere de gestis ut
 militarem uitam degens quid in ea gessit. laudabis etiam
 uel uituperabis extrinsecus. i. a cognatis: amicis diuitijs: fa-
 milia: fortunis et similibus. Preterea quomodo uixit multu uel
 parum. Utriusq. n. occasionem laudis uel uituperationis preber
 ad hoc a qualitate mortis ut pro patria pugnans uel siquid
 admirabile in ipsa morte euenit uel etiam ab eo qui ipsum et
 interfecit ut Achilles ab Apolline interfectus est et exquiret etia
 que secuta sunt post mortem si certamina in honorem eius
 eius sunt celebrata quomodo Patroclo ab achille et anchise
 ab enea. Si oraculum aliquod datum est de ossibus suis:
 quo de horeste et palinuro. Si filios huiusmodi laudabiles quo
 Achilles Pyrrhum. Maximam uero occasionem in huiusmodi
 laudationib: suppeditant compationes quas pones in quo lo-
 co tempus admoneat. Cum simul tamen multa quoque omnia
 quomodo ea loco in quo nascuntur laudantur et ab eis quorum
 sunt ut columba ueneri: equus neptuno deus esse consecutus.
 Preterea dices quo pascitur: qualem habeat animu. q. le
 corpus: quod opus: aut quid utilitatis. Quale spatium tempus

uitę. Nec nō etiam comparatione omnib; locis uteris. Res autē
laudes ab inuētorib; ut uenationē diana inuenit et apollo
et ab ijs qui ea uſi ſunt: heroes uenatioib; utebātur. Maxi-
ma autē facultas i huiuscemōi rerū laudationib; datur
et cōtemplatiōe eorū qui eas res affectant. tam autē q̃ cō-
poribus ut uenātes fortes audaces: acuti: integri corpo-
rib;: hinc nō ignores quō etiam deos debes laudare. Simi-
liter arbores a loco in quo gignunt: et a deo in cuius ſunt
tutela: Olīua mimeruę: laurus apollinis: et apastu quō
paſcunt: et ſimulta cura id moreris ſi ſint parua idq;
laudabis. Dices autē q̃ro corpe ſtaturā pulchritudinez:
politiam: q̃n de mali arbore et quid uile habeat i quo ma-
xime moranduz. Comparatiōes ubiq; aſſumende: quimena
urbūz laudes huiusmōi laudes non difficulter acgre-
dies. n. et de generē q̃d indigēz: et de uictu q̃d ab eis
nutriti: et de eruditione q̃d ab eis eruditi. Tractes uero
quō de homine qualis ſit ſtatura: quib; profeſſionib; e uſa
quid geſſerit. Comparatio eſt ſimiliūz ut diuerſorūz ut ma-
iorūz ad minora collatio. Et ea uſi ſunt et in cōmuni
loco augentes per comparationez crimina. aſſumit etiam
i laude et uitupatiōe eiūdem narrationis cā. Quoniam ratiūz
doctiſſimi oratores ea quoq; per ſe pro exercitatione ſunt
uſi dicamus et de hac procedentes. Igitur per loca laudatiōis
comparamus et urbem urbi ex qua ſunt uiri et gñus gñi:
et uictū uictui: et profeſſiones profeſſionib; et geſta geſtis:
et quę accidunt extrinſecus et diuerſos mortis modos: et q̃
etiam ſunt cōſequuta. Similitr ſi arbores compes: conferes
etiam preſidentia eis numina: et loca i quib; naſcunt et fruc-
tus et utilitatem et ſimilia. Res quoq; ſi compes: dices q̃ pmi

eas inuenerunt et eos conferes: preterea qualitatē ani-
 mi et cōporis. idem tñ sit p̄ceptū in reliquis. Sic. n. uel
 omnibus ut in plerisq̄ similia oñdimus. quē comparamus.
 Est autē qñ alterutrū uitupantes altutrū laudamus
 Et si comparemus iusticiam et diuitias. fiat autē p̄paratio
 etiam ad melius. Et si laudem vlysem: comparem ipm
 herculi: minorem similem maiori uirtutibus uolens oñder.
 Exigit autē huiuscemōi locus fortem oratorem et callidū
 et celerem ut agiles possit facerē transitiones. Allocutio
 est imitatio sermonis ad mores et suppositas personas. ut
 accommodata ut quibz ūbis uti potuit Andromache hector
 mortuo. Conformatio uō quam greci το ποσων τον δαυ
 nominant est qñ rei alicui contra nās datur persona lo-
 quendi: Et Cicero patrie et rei. p. in verrinis dat uerba.
 Est preterea simulacri factio quam greci dicunt
 qñ mortuus uerba dant. Qd̄ facit Cicero pro Celiō ūba
 dicens appio ceco contr̄ clodium. Funt autē allocutiones
 et finitarū et infinitarū personarū ut quibz ūbis uti potuissz
 ad suos aliquis profecturus a patria. finitarū uero ut
 quibz ūbis uti potuisset Achilles ad Deidamia profecturus
 ad bellum troianum. Allocutionū uero quedam sunt
 simplices qñ supponitur aliquis ip̄e per se loquens: q̄daz
 duplices quando ad alios loquit̄. per se quidem ut quibz
 ūbis uti potuisset Scipio post uictoriam ad exercitū. ubiqz
 autē est seruanda proprietas personarū et temporū. Alia
 n. sunt ūba iuuenis: alia senis: alia gaudentis: alia dolē-
 tis. Sunt autē quedam allocutiones passionales: quedaz
 morales. Passionales sunt in quibz passio id est cōmixtio
 perpetua inducit ut quibus uerbis uti potuisset Andromache

hectore mortuo. Morales uero in quibus continentur mores
ut quibus uerbis uti potuisset ruficus cum primū aspexerit
nauem. Mixte uero utrumque habet. ut quibus uerbis uti potuisset achil-
les interfecto Patroelo. habet. n. et passionem funeris amicitiae
et mortem de bello cogitato. Sed operatio procedit per tria tem-
pora et incipit a praeteritis. Recurrit ad praesens et transit ad fu-
tura. habeat autem stilum suppositis aptum personis. Descriptio
est oratio colligens et praesentans oculis quod demonstrat. fiunt autem
descriptiones tam personarum quam rerum et temporum et status et
locorum et multorum aliorum personarum quae apud Virgilium Vir-
ginis os habitumque gerens et uirginis arma spartā. Temporū
autem ut ueris. estans. Status ut pacis uel belli. locorum
ut litoris. campi. montium. urbium. Potest autem et comixta
esse demonstratio. ut si quis describat nocturnā pugnam. Simul
et tempus et rem demonstrat. Conemur igitur rem ab cōfactis
describere. et quae in ipsis ueniunt uel aguntur. ut si belli dicam
descriptionem. primū quidem an bellum dicere debemus.
delectus hostes sumptus paratos. timores qui fiunt. hinc cōgres-
sus. cedes. mortes uictorias. laudes uictorum. illorum uero qui
uicti sunt lacrimas. suauitatem. Sin uero loca ut tempora uel
personas describam. habebimus aliquam et a narratione de
qua supra diximus et a bono ut utili uel laudabili rationem.
Virtus autem descriptionis maxime planities et praesentia uel signi-
ficantia est. Oportet autem elocutionem pene per aures oculis
praesentiam ipsius rei exequare dignitati rerum stilum elocutionis.
Si clara res est sit oratio similis. Sin summa huic quoque aptabitur
qualitas uerborum. Sciendum autem quod quidam non posuerunt
in praeparatione quae praedecupatam et in fabula et in narratione
in illis quoque describimus et loca et flumines et personas et res. 83

eam quoque quidam eloquentissimorum tradidere in pexer Gra-
 tiones: non in congruum est imitari. Positio est deliberatio
 alicuius rei generalis ad nullam personam certam pertinens
 uel ad aliam partem circumstantie: ut si tractemus an na-
 uigandum: an ducendum uxorem: an philosophandum: non
 addentes cui sed ipsam rem per se et per accidentia ei requi-
 rentes: ut an illa res sit facienda quam facientibus solet illud
 et illud accidere. Quod si finitam personam assumamus et si deli-
 beremus non positio iam sed uelut sub uel ab prepositio est
 que magis ad controuersias pertinet. Sunt igitur prepositionum
 alie ciuiles alie priuate. Ciuiles quidem que communibus et ad
 ciuitatem pertinentibus subiacent opinionibus. ut an rhetoricę
 dandum studium et similia. Nam ciuiles ut priuate que sunt
 proprię aliquarum disciplinarum et eas profitentibus ut am-
 pile formam habeat mundus. An multi sint mundi. An
 ignis sit solis. hec. n. sunt questiones que ad philosophos pertinent.
 Nam oratores in alijs sunt exercendi. Nominauerunt autem
 quidam has actiuas: illas uero inspectiuas siue intellecti-
 uas: hec. n. possunt agi: illarum finis est inspectio siue intel-
 lectus. Est autem inter locum commune et positionem hoc quod
 locus communis euius et manifeste rei est exaggregatio
 positio autem dubie rei questio: positionum autem alie sunt
 simplices: alie ad aliquid comparantur et duplices uidentur esse.
 Si. n. dicamus an luctatione exercendum an agricultura:
 duplex. Oportet. n. ab altero dehortari in alterum hortantem.
 Diuidunt autem positiones causas que finalia notant. i. iusto utili
 possibili decenti: ut iustum est ducere uxorem: et quod a paren-
 tibus accepimus reddere inuicem quod prodest. Multa. n. ex nup-
 tijs accidunt solatia. quod possibile a similibus. n. facile possumus

ducent quod decet non more ferarum degere. Hoc modo con-
firmes. Refutes autem ex contrariis: nec non etiam incidentes
obiectiones reprobas. In peroratione uero hortationibus horrentis
et communibus omnium moribus hominum. legis quoque laudem ipse
exercitamentis ponit quam etiam in negotiis et laudibus le-
gum et accusationibus utitur questione. Differentias autem
dicunt quod in negotiis circumstantia est. In peroratione non
est unum fere aliquis. Verendos esse honores sine tempore et
sine reliquis circumstantiis partibus. Diuiditur autem mani-
festo: legitimo: iusto: utili: possibili: decenti: manifesto ut
apud Demosthenem facile est id omnibus cognoscere simpli-
cia et manifesta esse uera legum. Legitimo si dicamus quod
contra ueteres leges. Iusto cum dicimus quod contra naturam
et contra mores. Utili cum dicimus quod nunc et in futurum
laedit. possibili cum dicimus quod nec potest fieri. decenti
cum dicimus quod in gloriam est: —

Priscianus sophistae ars perorationum secundum
hermogenem explicat.

Si quis huius operis titulum diligens examinatur inspi-
ciat cum de topicis differentiis conscribamur non idem
a nobis expectare debet ut locorum inter se dyalecticorum ut
rhetoricorum etiam differentias demus. Verum id multo magis
ut dyalecticos a rhetoricis segregemus. Quod nos effutius ag-
gredi posse arbitramur si ab ipsa facultatum natura dispu-
tationis exordium: ostensa. n. dyalectice ac rhetorice
similitudine ac dissimilitudine ab ipsarum facultatum necesse
est formis etiam locorum qui eisdem facultatibus deseruiunt
communitates discrepantiasque dicamus. Dialectica igitur facul-
tas Boetio considerat. Dicitur uero est sine circumstantiis questio.
Rhetorica de hypothesebus. i. de questionibus circumstantiarum
multitudine inclusis tractat ac differit. Circumstantie uero
sunt quis: quid: ubi: quando: cur: quibus adminiculis. Rur-
sus dialectica si quando circumstantias ueluti personas scilicet ad
disputationem sumit: non principatur: sed omnem cuius uim ad
thesim de qua differit transfert. Rhetorica uero si thesim assu-
perit ad hypotheseim transfert ut utranque suam materiam
tractat: sed alterius assumit ut pro more in sua materia
facultate nitatur. Rursus dialectica interrogatione ac
responsione constructa est. Rhetorica uero rem propositam
oratione perpetua decurrit. Item dialectica perfectis utitur
syllogismis. rhetorica enthymematum breuitate contenta
est illud etiam differentiam facit quod rhetorica habet aliquem
preter aduersarium indicem qui inter utrosque disceptat.
dialectica non ille fert sententiam qui aduersarius sedet. ab
aduersario. n. responsio ueluti quedam sententia subtilitate non
interrogantis elicitur: que cum ita sint omnis earum differentia

uel in materia uel in usu uel in fine est constituta. In mate-
ria quia thesis atq; hypothesis materia utraq; subiecta est. In
usibus q; hec interrogatione: illa perpetua orone discre-
pat. uel q; hec integris utriq; syllogismis: illa uo enthymematib;
gaudet. sine uo q; iudici persuadere: illa uo quod uult
aduersario extorquere conatur. Quib; ita precognitis paulo
post et questiones rhetoricas que in constitutionib; positę sūt
et proprijs qñibus enumerabimus locos. Nunc paulisper mihi
uidetur de tota admodū breuiter facultate tractandum.
Opus magnū atq; difficile. Quanta n. rhetorica ars sibimet
cognitione iungatur. nō facile considerari pot: uixq; etia;
auditu animaduerti queat. nedū facile reperi. De cuius
quidem rei conditione nihil ab antiquis preceptorib; accepi-
mus. De unoquoq; n. precipiunt nihil de cōmuni laborātes.
quam partem doctrine uacua ut possum aggrediamur.
Dicemus igit de gñe artis et spēs et mō et partibus. instro
in striq; partibus. ope etiam officioq; actoris et fine posth
de questionibus ac locis. Quo circa quod in cōmuni speculā-
dum est. hinc disputandi sumamus exordiu. Rhetoricę
igit genus facultas spēs uo tres iudiciale: demonstratiuū
et deliberatiuū: et gñus quidem id esse proximius pater.
Spēs aut idcirco sunt que superius enumerauim qm isde;
tota rhetorica est in iudiciali gñe causarū integra. Item
in demonstratiuo ut deliberatiuo. Sed hec gñā sunt causarū.
omnes. n. cause: uel speciales ut indiuiduę sub unū triu;
gñum cadunt ut sub iudiciale quidem speciales ut ma-
iestatis uel repetundarū. Indiuiduę aut ut corneli; maie-
statis: uel ueris repetundarū. Sub deliberatiuū uero qcuq;
cause cōsultationem hnt: ut si spāliter quidem de bello ut de

pace. Si uero indiuidue ut de bello pyrrhi uel de pace. Eodē
modo in demonstratiuū quęcūq; ueniunt ad laudem et ui
tupationez. Spēaliter quidem ut laus uiri fortis: indiuidue
uero ut laus Scipionis. Sub demonstratione ponunt. Materia
huius facultatis est omnis res quidem posita ad dictionē
fere autem ciuiliis quęstio in hanc. Spēs a rhetorica uenien
tes q̄ quondam capiunt materiam forme sibi et triplici
informatam tenet figura q̄ posterius liquebit ut ciuiliis
quęstio quę adhuc informis secundum species erat: fiat
accepto fine unicuiq; specieruz rhetorice subiecta. Ut iformis
adhuc ciuiliis quęstio est. Excipit ex iudiciali finem iusti.
fiat ipā ciuiliis quęstio in iudiciali gnē constituta. Cum uō
ex deliberatiuo sumpserit honestum: tū fiat ipā ciuiliis quęstio
in deliberatiuo gnē constituta. Si uō ex demonstratiue bonuz:
tū fiat demonstratiua ciuiliis quęstio. Veniunt autem in materia
spēs ex rhetorica idcirco q̄ aliter in materiam suam quęlibet
facultas nō pōt opari q̄ suas adhibeat partes hñnbuz. n.
cunctis partibus suis rhetorica quoq; ipā est absens. Sed
qm̄ de speciebus dictum est rhetorice qm̄ sunt gnā causarū
ut sunt ut omīuz negotiorū quę in ciuili quęstione cōstitu
ta. Informato a fine iusto iudiciale fit gnus. Omniū uero
quę in ciuili quęstione constituta sunt honestū uel utile
finem ceperunt. Deliberatiuū fit gnus omīuz uō quę cōsti
tuta sunt in ciuili quęstione finem honesti tm̄ boniue sump
serunt fit demonstratiuū genus. Sed de his hactenus. Nūc
de partibus rhetorice peruidendum est: partes. n. rhetorice
sunt quinq; Inuentio: dispositio: elocutio: memoria: pronū
tiatio. Partes autem uocant idcirco q̄ siquid horum de
fuerit orōni Imperfecta facultas est atq; iō quę uniuersas

formant oratoriam facultatem eas partes facultatis eius
dicere uis est sed he partes qm rhetoricę facultatis sunt:
totamq rhetoricam facultatem componunt: necesse est ubi
fuerit rhetorica proprijs speciebus integra omnesq partes
ipius esse. Omnes igitur rhetorice partes inerunt rhero
rice speciebus. Quo circa etiam his ciuilibus negotijs
tractandis adhibebuntur que a supdictis speciebus informā
tur. Et que igitur in iudiciali negotio et in deliberatio
et in demonstratio Inuentio: dispositio: elocutio: memo
riaq et pronuntiatio ueniunt. Qm uero omis fere facultas
instrumento utitur ad faciendum quod pot: etiam erit
rhetorice facultatis instrumentum aliquod: hoc uo est
oro que p^{ri}m i ciuili g^{ne} uersatur: p^{ri}m minime. De
ea autem orone nunc loquimur que habet aliquam
questionem ut que ad finem expediende qoris accom
modat. Ea uo oratio que no in ciuilibus causis g^{ne} uer
satur continuo decurrit. Ea uo que no est in ciuilibus
causis interrogatione et responsione explicatur. Et p^{or}
rhetorica: secunda dialectica nuncupatur que hoc a supⁱ
ore differt: p^{ri}m q illa ciuilis hypothesis: illa thesin cōfi
derat. De hinc q illa continua orone: illa intercisa pagit
et q rhetorica oro habet preter adūsarium iudicem.
Dialectica uo eodem iudice quo adūsario utitur. hec igit
rhetorica oro habet partes sex: prohemium quod est exō
dium: Narrationem: partitionem: Confirmationem: Rep
hensionem: Perorationem: que partes instrumenta sunt
rhetoricę facultatis qm rhetorica in omnibus suis speciebus
inest: eisdem inerunt: nec potius inerunt q in eisdem
ea que pagunt administrabunt. Itaq i iudiciali g^{ne}

causarum necessarius ordo prohemij et narrationis
atq; ceterorū et in deliberatiuo et demonstratiuo neces:
saria sunt. Opus aut facultatis rhetorice est docerē
et mouere q̄ nihilominus ijsdem fere ex instris .i. orōis
partibus administratur. partes autem rhetorice qm̄
partes sunt facultatis: ip̄e quoq; sunt facultates. Quo
circa ip̄e quoq; orōis partib; q̄ instrumentis utentur:
ut dicunt in partem: atq; uerbis operent̄ eisdem ierūt.
Nam in exordijs nisi quinq; sint supradictę rhetorice
partes ut inueniat: disponat: eloquat̄: meminerit: primum:
nihil agit orator. Eodem mō et reliquę partes instrū
nisi habeant omēs rhetorice partis frustra sunt: Huius
aut facultatis effector est orator cuius est officium dicē
apposite ad persuasionem. Finis tū in ip̄o: tum in altero.
In ip̄o quidem bene dixisse .i. dixisse apposite ad persua:
sionem: in altero uō persuasisse: Non n. siq̄ impediāt
oratore[m] quo minus persuadeant: facto officio finem
nō est consecutus. Sed is quidem qui officio fuit conti:
guus cognatusq; consequit̄ finis facto officio. is uero
qui extra est sepe non cōsequitur. Nec tamen rethori:
cam suo fine contentam honore uacuauit. hec quidē
ita sunt mixta ut rhetorica insit sp̄ibus: species uero
insint causis. Causarū uō partes esse dicunt̄ status
quos etiam alijs nominibus tū constitutiones nominat̄
licet: qui quidem diuidunt̄ ita ut rerū quoq; natura
diuisa est Sed a principio questionū differentias ordi:
amur. Qm̄ rhetorice questiones circumstantijs inuolutę
sunt. Om̄s aut̄ inscripti alicuius cotrouersia aut p̄er
scriptum ex re ipsa sumunt̄ contentiōis exordium. Et ille

quidem questiones quę in scripto sunt quinq; modis fieri pos-
sunt. Vno quidem cum scriptoris uerba defendit: ille scilicet
atq; hic appellatur scriptum et uoluntas alio modo sumit.
Si leges quadam cōtrarietate dissennant: quas cum ex
diuersa parte defendunt faciunt controuersiam. Atq; hic
uocatur status legis contrarie. Tertio cum scriptum de q̃
contenditur sententiam claudit ambiguum: hoc suo nōie
ambiguitas nūcupatur. Quarto uō cum ex eo quod scrip-
tum est aliud nō scriptum intelligitur: qđ quia per ra-
tificationem et quandam syllogismi consequentiā inue-
stigatur ratiocinatio uel syllogismus dicit. Quinto cum
sermo scriptus est cuius non facile uis ac natura clarescat
nisi diffinitione detecta sit: hic uocatur finis uel in scripto.
quos omēs a se differre non est nrī operis. uerum rhetorici
demonstrare hec. n. speculanda doctis nō rudibus discēda
proponimus: q̃ uis eorū de differentia in thopicorū cōmetis
per transitum disseruimus. Earū autem cōstitutionum q̃
preter scriptum in ip̃arū rerū contentione sunt positę
ita differentię segregantur: ut rerū quoq; ip̃arū natura
ip̃a diuisa est. In omni n. rhetorica dubitatur questione
an sit: quid sit: quale sit: et preter hec an uire an amor
possit exerceri iudiciū. Sed si factum uel res quę intendit
ab aduersario negatur: questio est utrū sit: eaq; cōstitutio
coniecturalis nominat. Qđ si factum quid esse constiterit:
sed quid nā sit id quod factum est ignoretur qm uis eius
diffinitione monstranda est diffinitiuā dicitur constitutio
at si esse constiterit: et de rei diffinitione conueniat: sed
quale sit inquiratur: tunc cui generi subici debeat ābigat
gnālis qualitas nūcupatur. In hac uō questione r̃ q̃. n. n. n.

et qualitis comparationis ratio uersatur. Sed qm̄ de gñe
questio est secundum gñs formā in plura necesse est hac
constitutionem membra distribui. Omnis. n. questio gene-
ralis. i. cum de gñe et qualitate et q̄titate querit̄ fct̄
induas distribuit̄ partes. Nam aut in p̄m queritur de
qualitate propositi aut in p̄s aut in futurum. Si in p̄m
iudicialis constitutio nūcupatur. Si p̄s uel futuri teneat
questionem negotialis dicit̄. Iuridicialis uō cuius inqui-
sitio p̄m respicit duabus partib; segregatur. Aut. n. in
ipso facto uis defensionū inest et absoluta q̄ntas nūcupat̄.
Aut extrinsecus assumitur. et assumptiua dicit̄ cōstitutio.
Sed h̄ in partes quatuor deriuatur Aut. n. crimen conce-
ditur. aut remouet̄. aut refertur. aut quod est ultimū
compatur conceditur crimen cum nulla introducitur fct̄
defensio: sed uenia postulatur id fieri duob; pōt modis.
Si depreteris aut purges deprecaris cum nihil excusationis
attuleris: purgas cum facti culpa in ijs ascribit̄ quibus
obisti obuiariq; non possit: nec tm̄ persone sint: id. n. in
alicam constitutionem cadit. Sunt uero h̄ imprudentia
casus: atq; necessitas. Remouetur uō crimen cum ab eo
qui incessitur in alium transfertur. Sed remotio criminis
duob; modis fieri potest: si aut causa referatur aut
factum. Causa refertur cum aliena potestate aliquid
factum esse conceditur. Factum uō cum alius aut po-
tuisse aut debuisse facere demonstratur. Atq; h̄ in ijs
maxime ualent si eiusmodi intendatur actio q; non fecim̄
id quod oportuerit fieri. Refertur crimen cum iuste in
aliquod facinus is se contenditur qm̄ is in quem cōmis-
sum sit iniurius sepe fuerit. Atq; id qd̄ intendit̄ meruit pati.

Comparatio cum pp meliorem unlioremue rem factū
q̄ aduersarius arguit commissum esse defenditur. horū
omniū sunt proprię differentie: atq̄ ideo minutissime
diuisiones quarū rhetorū in his docendis explicandisq̄
conscripti libri diligentius cōtinent. Nos h̄ a. M. Tullio
sumpsisse sufficiat ad aliud. n. tota festinat opis inten-
tio: de quibus omnibus dispiciendum est hoc mō. M. n.
Tullius causarū partes constitutiones esse demonstrat
eo loco quo sm hermagoram nititur dicens. Q̄ si gnūs
causę partes recte non possunt putari: multo minus
recte partes causę partes putabuntur. Pars autem
causę constitutio est partes causę constitutiones esse
designans: de qua re multa questio est. Quomodo ptes
putabuntur causę. Si. n. ptes ut species: quomō fieri
potest. ut in una eademq̄ causa plures constitutiones sint.
Nam species sibi inter impositę sunt: ac ueniūt in plūme
constitutiones: Non igitur sunt partes earum ut spēs
status illud quoq̄ q̄ nulla species aliam sibi oppositam
speciem ad substantiam iuuat. Constitutio nō constitu-
tionem confirmat ad fidem. Nec fieri pōt ut ita sit ca-
usarū quasi totius partes. Nullum. n. compositū ex
una parte totum atq̄ integrum esse potest. At in cā
constitutio una idonea est constituens causam. Quid
igit̄ est dicendum: Pater uia rōni. Neq̄. n. causę eius
pars esse dicitur constitutio: quę in controuērsiam uenit:
et quam status constituit: cum presertim qui adiicitur
ad eam status una iam constitutione firmata non
sit principalis s̄ accidens: atq̄ in uno negotio contro-
uersię ueniant tot quot sint constitutiones: S̄ tot

controuersie tot cause: et licet eas contineat unum ne-
gotium: cause tamen impmiste sibi uariantur. Qui
iuuenem de lupanari exeuntem uidit paulo de eode
loco uxorem suam uidit egressam Accat iuuenem adul-
terij. Snum negotium hic utitur quod est cause aut
due. Sna coniecturalis si negat se fecisse: altera dif-
finitua si in lupanari concubitum non posse ducit adul-
terium putari. Sed neq neganti pars est eiusdem co-
trouisie coniecturalis status n3 diffinienti diffinitio. Tota
n. continet causam non gnaler: sed controuersiam ali-
quam constitutione formatam. Sunt aut constitutioes pres
cause generalis hoc mo. Si n. omnis causa coniecturalis
esset: nec altius status inueniretur: nec eet status coiec-
turalis cause pars: s3 ipa causa esset sine dubio coniec-
turalis: s3 quoniam ptim coniecturalis ptim fine: ptim
qualitate: partim translatiue cause omnes tenerent:
pars est constitutio cause non eius quam tenendo ifomar:
sed eius quam diuidit gnalis cuius. s. qm membru abscon-
dens suum facit unaqueq constitutio. Sunt igitur partes
ut species constitutiones cause gnalis: no eius quam unq3
tenens informaueit. Quare est genus rhetorice facultas.
Rhetorice uo species tres iudiciale: demonstratiuus: delibe-
ratiuus. Materia autem ciuilis questio que dicitur causa:
partes huius materie constitutiones. Rhetorice partes inuen-
tio: dispositio: elocutio: memoria: pronuatio: instrum
oro: instrum ptes exordium: Narratio: Partitio: Confirma-
tio: Reprehensio: Poratio: opera docere: mouer. Actio ora-
tor officium bn dicere: finis tu bene dixisse: tu psuader.
Est uero tota rhetorica in spebus. Spes uo ita tota materia

informant ut tum uicissim totam sibi uendicent. Quod ex hoc
intelligi potest quoniam omnis sibi materie partes singule spes
tenent. Nam in iudiciali quatuor constitutiones inuenies:
in deliberatiuo demonstratiuoque easdem quatuor inuenire
queas. Unde ostenditur si omnes partes cause generalis questio
est ciuilis questio: singule species habent: omnes uero partes causa
ipsa est. causam. i. ciuilem questionem ab speciebus uicissim
uendicari totam eodem modo quo uox uno tempore ad
plurimorum aures cum suis integra partibus. i. elementis
peruenit. Nam eodem tempore tota causa ad diuersas spes
cum suis partibus transit. Sed cum species in materiam
uenerint. i. ciuilem questionem: et eam cum suis obtine-
rint partibus: inferunt secum etiam ipsam rhetoricam
facultatem quare etiam rhetoricę partes in singulis ques-
tionibus inerunt secundum illatam mentem. Rhetorica infert
secum instrumentum suum. Infert igitur secum orationem: et hec
etiam proprias partes infert. Eritque in constitutionibus tractan-
dis exordium narratio et cetera. Sed cum in instrumentis uenerit
in ciuilem questionem: operam quoque suam simul infert: et do-
cebit igitur ac persuadebit in omni constitutione: Sed hec
per se uenire non poterunt nisi sit quibus moueat uelut
artifex atque architectus. Sic autem est orator qui cum
ad causam accesserit faciet officium suum. Bene igitur diceret
et in omni genere causarum et in omni constitutione orator fa-
ciat finem cum bene dixerit in omni constitutione tum ut
persuaserit. De singulis igitur nunc quidem in commune trac-
tauimus. De uno quoque uero separatim post si erit commodum
disseremus. atque hoc hactenus. Nunc de Inventionem Trac-
tandum est etenim prius quidem dialecticos dedimus locos:

nunc rhetoricos promimus locos: quos ex attributis persone
ac negotio uenire necesse est. persona est que in iudiciis
uocatur: cuius dictum factumue persone propter quod
in iudiciis uocatur. Itaque in his duobus omnis locorum ratio
constituta est que. n. habent reprehensionis occasionem
eadem nisi oio ad inexcusabilem partem uergant defensionis
partem sumministrant. Eisdem. n. locis occasio defensionis
consistit. Si igitur persona in iudicium uocat^{ur} n^{on} factum dictumue
ullum reprehenditur. causa esse non poterit: nec uo factum
dictumue aliquod in iudiciis proferri potest si persona non
exer. Itaque in his duobus omnis iudiciorum ratio uersatur in
persona scilicet atque negotio. Sed ut dictum est persona est
que in iudicium uocatur. Negotium factum dictumue
personae propter quod reus statuitur. Persona igitur et negotium
suggerere argumenta non possunt: de ipsis. n. questio est
de quibus autem dubitatur: ea dubitationi fidem facere
nequeunt. Argumentum uero est oio rei dubie faciens fi-
dem. Faciunt autem fidem ea que sunt personis ac negotiis
attributa. Ac si quando persona negotio faciat fidem: Veluti
si credatur contra rem. p. sensisse Catilina quoniam persona est
uiciorum turpitudine denotata. tamen non in eo quod persona est
iudiciis uocata: fidem negotio facit: sed in eo quod personae ex
attributis quanda suscipit qualitatem. Sed ut rerum ordo
clarius colliqueat de circumstantiis arbitror esse dicendum.
Circumstantie sunt que convenientes substantiam questionis
efficiunt. Nisi. n. sit qui fecerit et quod fecerit causaque cur
fecerit: locus tempusque quo fecerit: modus et facultasque si
desit: causa non stabit: has igitur circumstantias ingemina
Cicero partitur: ut eam que est quid est circumstantiam in attri-

butis persone ponit. Reliquas uo circumstantias in attributis
negotio constituit: et primas quidem ex circumstantijs ea
que est quisq; persone attribuit: secat in duodecim partes.
Nomen ut veres: naturam ut barbarus: victum amicus
nobilis: genus uel cognationem ut nobilis: fortunam ut
diues: studium ut geometra: casum ut exul: affectiones
ut amans: habitum ut sapiens: Consilium ut acta orones
ea que extra illud factum dictuq; sunt qd nunc iudi-
cium deuocatur. Reliquas uo circumstantias que sunt
quid: cur: quomodo: ubi: quando: quibus auxilijs in attri-
butis negotio ponit quid et cur dicens continentia cum ipso
negotio. Cur in causa constituens. Ea. n. causa est uniuscuiq;
facti propter quam factum est. Quid uo secant in quatuor partes:
in summam facti ut parentis occisio. Ex hac maxime sumi-
tur locus amplificationis In ante factum ut concitus rapu-
it gladium. Dum fit ut uehementer percussit: post factum
in abditio sepeliuit. Que cum omnia facta sunt: tum qm
negotium gestum de quo queritur continet: non sunt
ea facta que in attributis persone numerata sunt: Illa
n. extra negotium de quo agitur posita persona infor-
mantia fidem ei negotio parant de quo usatur itentio.
hec uo facta que continentia sunt cum ipso negotio. id
ipsum negotium de quo queritur continent. Postremas uero
quatuor circumstantias Cicero ponit in gestione negotij:
que est secunda pars attributorum negotijs: et eam qde
circumstantiam que est quando diuidit tempus ut nocte
fecit et in occasionem ut cunctis dormientibus. Eam uo
circumstantiam que est ubi locum dicit ut in cubiculo fecit.
Quo uero una ex circumstantijs modum ut clam fecit:

Quibus auxilijs circumstantiam facultatem appellat ut
cum multo exercitu: quorū quidem locorū et si ex circumsta-
tiarum natura discretio clara: nos tñ benivolentius
faciemus si uberius eorum ad se differentias oñdamus.
Nam cum ex circumstantijs alia. M. Tullius proposuerit
esse continentia cum ipso negotio: alia uō in gestione ne-
gotij atq; in continentibus cum ipso negotio: illum admi-
nistrauerit locum quem appellauit dum fit: ex ipsa pba-
tionis significatione idem uidetur esse locus hic dum fit
ei qui est in gestione negotij. Sed ut ita est quia dum fit
illud est quod eo tempore admissum est dum facinus ppe-
tratur: ut percussit. In gestione uero negotij ea sunt que
ante factū et dum fit: et post factum quod gestum est
continēt. In omnibus. n. tempus: locus: occasionem: locū:
modum: facultatem facta esse consenserit. Sed ut dcm
est que cuiuslibet facto adherentia sunt: atq; id nullo mō
derelinquant quia quadam ratione subiecta sunt ipsi
quod gestum est negotio. Item ea que sunt in gestione
negotij sine ijs que sunt continentia cum ipso negotio ēē
possunt: pot. n. et locus et tempus et occasio et modus et
facultas facti intelligi cuiuslibet etiam si nemo faciat qd
illo loco uel tempore: uel occasione: uel modo uel faculta-
te fieri posset. Itaq; ea que in gestione sunt negotij sine
ijs que sunt continentia cum ipso negotio esse possunt:
illa uō sine his esse non possunt. Factum. n. preter locū:
tempus: occasionem: modum: facultatemq; esse non
poterit. atq; h sunt que in attributis persone ac negotio
cōstant. Velut in dialecticis locis ea que in ipis herent
de quibus queritur. Reliqua uō que uel sunt adiūcta

negotio uel gestum negotium consequuntur talia sunt
qualia in dialecticis locis ea que secundum Themistium
partim rei substantiam consequuntur: partim sunt extrin-
secus: partim uersantur in medijs. Secundum Ci. uero inter effe-
ta numerata sunt: ut extrinsecus posita. Sunt. n. adiuncta
negotio. Ipsa. n. fidem faciunt questionem affecta quodammodo
ad id de quo queritur et respicientia sunt negotium de
quo agitur hoc modo. Nam circumstantie septem in attribu-
tis persone uel negotio numerate sunt. hec cum alijs ce-
perint comparantur et quasi in relatione uenire. Sed si quid
ad te continens referatur uel ad id quod continet sit aut
species aut genus. at si ad id referatur quod ab eo lon-
gissime distet contrariuz. At si ad finem sumen atque ad
exitum referatur euentus est. Eodem quoque modo ad ma-
iora et minora et paria comparantur. Atque omnes tales loci
in ijs que sunt ad aliquid considerantur. Nemo maius
aut minus: aut simile: aut eque magnum aut dispa-
ratum accidunt circumstantijs que in attributis negotio
atque persone numerate sunt: ut dum ipse circumstantie
alijs comparantur: fiat ex his argumentum facti dictiue
quod in iudicium trahitur. Distat. n. a superioribus que su-
periores loci uel facta continebant: uel factis ita adhere-
bunt ut separari non possint ut locus tempus et cetera que
gestum negotium non relinquunt: hec uero que sunt
adiuncta negotio: non in herent ipsi negotio: sed accidunt
circumstantijs et tunc demum argumenta preparant cum
ad comparisonem uenerint. Sumunt uero argumenta
non ex contrarietate: sed ex contrario et non ex similitudine: sed
ex simili ut appareat ex relatione summi argumenta in

adiunctis negotio et ea esse adiuncta negotio que sint ad
ipm de quo agitur negotium affecta. Consecutio uero que
est pars quarta corꝝ que negotijs attributa sunt neqꝫ in
ipsis est rebus nꝫ scdm nō relinquunt. nꝫ ex compatione
reperiuntur: Sed rem gestam uel antecedunt uel etiam con:
sequuntur. Atqꝫ hic totus locus extrinsecus est primū in
eo querit̃ id quod factū est quo nomine appellari conue:
niat: in quo non de re sed uocabulo laboratur. Quid
deinde auctores eius facti et inuentionis comprobatores
atqꝫ emuli id totum ex iudicio et quodam testimonio
extrinsecus posito subsidium confluit argumenti. Deinde
et que eius rei sit lex: consuetudo uel pactio: iudiciū:
scientia: artificium. Deinde eius uenire uulgo soleat:
aut insolenter et raro homines id sua auctoritate com:
probare: an offender̃ in ijs censuerint et cetera q̃ factū
aliquod sunt cōfestim aut interuallo soleant consequi:
quar̃ necesse est extrinsecus posita ad opinionem magis
tender̃ q̃ ipsam rerum nam. Itaqꝫ h̃ in. iiii. licet negotijs
attributa diuider̃ ut sint p̃tim continentia cum ipso ne:
gotio que facta esse sup̃ius dictum est p̃tim in gestioe
negotij que non esse facta: sed factis adherentia dudū
monstrauimus: p̃tim adiuncta negotio: h̃ ut dictū est
in relatione ponuntur: p̃tim negotiuz gestū consequunt̃
horum fides extrinsecus sumitur: ac de rhetoricis qdē
locis satis est dictum. Nunc illud est explicandum que
sit illis similitudo cum dialecticis: que uō diuersitas
qd̃ cum idonee conuenienterqꝫ monstrauero. propositi
operis explebitur intentio. primo adeo ut dialecticis lo:
cis sicut themistio placet: alij sunt qui in ipsis haerent

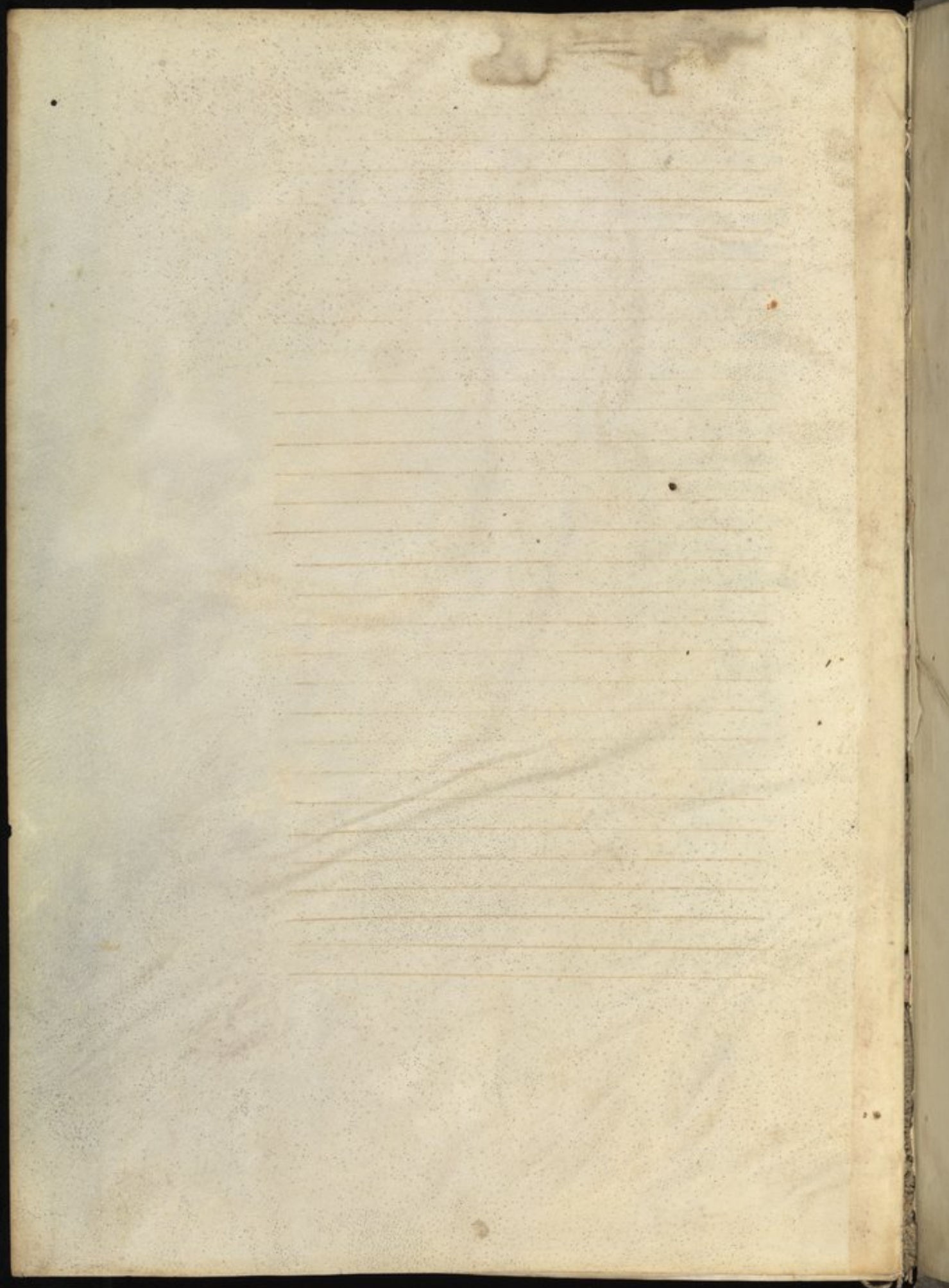
de quibus queritur: alij extrinsecus assumuntur: alij
uō medijs inter utrosq; locati sunt sicut in rhetoricis q̄s
locis: alij in persona negotioq; consistunt: de quibus ex
adiūsa p̄te certatur: alij uō extrinsecus: ut ij qui gestus
negotium consequuntur: alij uō medijs quorū proximi
quidē negotio sunt hi ex circūstantijs reliqui in gestioe
negotij considerantur: illi uō qui in adiunctis negotio
collocantur: ipsi quoq; inter medios locos positi sunt qm̄
negotius de quo agitur quadam affectione respici-
unt ut si quis ea quidem quę p̄tibus attributa sunt:
uel quę continentia sunt cum ipso negotio ut in gestioe
negotij considerantur: His similia locis dicat qui ab ip̄is
in dialectica trahunt de quibus in questione dubitat.
Consequētia uō negotium ponat extrinsecus: adiūcta
uō inter utrūq; constituat. Ciceronis uō diuisioni hoc
mō fiet similis. Nam ea quę cōtinentia sunt cum ip̄o
negotio: ut ea quę in gestione negotij considerantur
in ip̄is herent de quibus queritur. Ea uō quę adiūcta
sunt inter affecta ponuntur: sed ea quę gestum nego-
tium consequuntur extrinsecus locata sunt: ut si quis
ea quidem quę continentia sunt cum ip̄o negotio in
ip̄is herere ardueretur. affecta uō ea esse quę sunt i
gestione negotij: ut adiūcta negotio extrinsecus
uō ea quę gestum negotiū consequuntur. Nam sunt
ille perspicue cōmunitates q; quidam ip̄i pene i utq;
facultatib; usantur loci: s̄ genus: ut pars: ut similitu-
do ut ḡrūm: ut maius ac minus. De cōmunitatibus
quidem satis est dictum. Differentie uō ille sunt q; di-
alectici etiam thesibus apti sunt: Rhetorici autem ad

hypotheses. i. questiones informatas circumstantiis assu-
munt. Nam sicut ipse facultates a semetipsis uniuersalita-
te et particularitate distincte sunt. Ita eorum loci am-
bitu et contractione discreti sunt. Nam dialecticorum lo-
corum maior est ambitus: et quam preter circumstantias
que singulares sunt: faciunt causas non modo ad the-
sis utiles sunt: uerum etiam ad argumenta que in hypo-
thesibus posita sunt: eosque locos qui ex circumstantiis consti-
tunt atque ambiunt: itaque fit ut semper egeat rhetor
dialecticis locis dialecticus suis possit esse contentus. Rhetor
non quam causas ex circumstantiis tractat ex iisdem circumstan-
tiis argumenta presumet que necesse est ab uniuersalibus
et simplicibus confirmari que sunt dialectici. Dialec-
ticus uero qui prior est. posterioris non eget: nisi aliquando
inciderit personae questio ut cum sit incidens dialectico
ad probandam suam thesiam causam circumstantiis in-
clusam tunc demum rhetoricis utatur locis: itaque in dialecticis
locis si ita contingit: a genere argumenta sumuntur
i. ab ipsa generis natura. Sed in rhetoricis ab eo genere
quod illuc genus est de quo agit: nec a natura generis:
sed a re. scilicet ipsa que genus est. Sed ut progrediar ratio
dialectice ex eo penderet quod natura generis ante percognita
est. Ut si dubitetur an sit ebrius aliquis: diceretur si refel-
lere uelimus: non fuisse: quam nulla in eo luxuries antef-
serit. Idcirco nimirum cum luxuries ebrietati quam quoddam
genus sit cum luxuries nulla fuerit: nec ebrietas quidem
fuit: sed penderet ex altero. Cum. non si luxuries non fuerit:
ebrietas esse non potuit: ex natura generis demonstratur
quod ratio dialectica sumministrat. Unde. non genus abest:

inde species abesse necesse est quoniam genus species non re-
linquit: et de similibus quidem et de huiusmodi eodem modo: in
quibus est maxima similitudo inter rhetoricos ac dialecti-
cos locos. Dialectica. n. ex ipsis facultatibus. Rhetorica ex ali-
tate suscipiendis rebus argumenta inuestigat ut dialecti-
cus ex genere. i. ex ipsa generis natura. Rhetor ex ea re que generis
est Dialecticus ex similitudine. Rhetor ex simili. i. ex ea re
que similitudinem cepit: eodem modo ille ex huiusmodi: hic ex
contrario. Omnibus igitur que superius proposuimus expe-
ditis illud arbitror apponendum quod M. Tullius topica
que ad. C. Trebatum iuris primum edidit non eodem modo
quo de ipsis disputari possit differuit. sed quodammodo rhetori-
ce facultatis argumenta ducerentur quod in iis commenta-
riis diligentius expediuimus qui nobis in eiusdem Cicero-
nis topica conscripti sunt. Quo autem modo de his dia-
lecticis rationibus disputerem: in iis commentariis quos i. aristotelis
topica a nobis translata conscripsimus: expeditum est: —

✠ F I N I S ✠

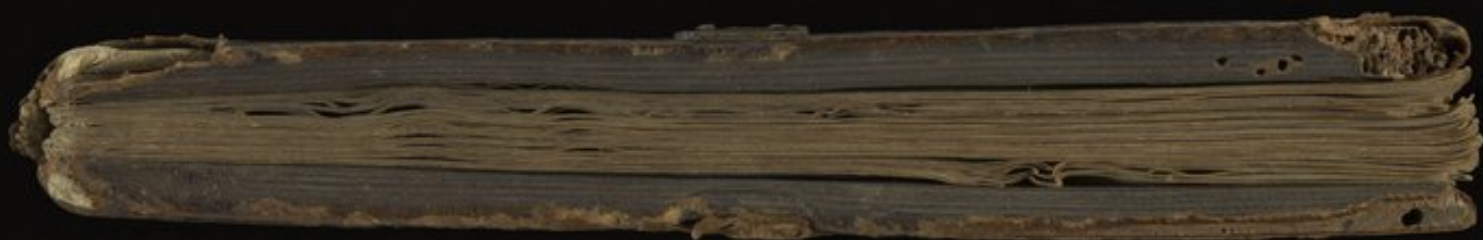

#10046

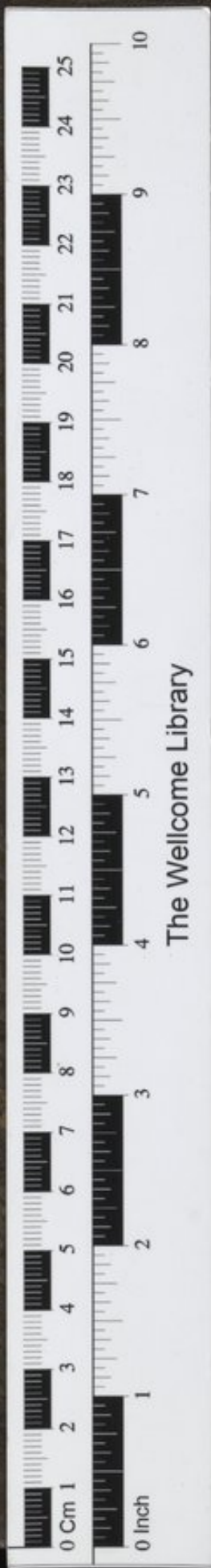

hic dcccclxxxvi. ꝑ philippi qui ab excessu Alexandri
 numerantur: et ad hunc usqꝫ perducti annos d. clxii.
 mant. Sed horuz initia semper a primo die mensis
 sumuntur cui apud egyptios nomen est Thout quoc
 anno fuit ante diem septimuz kt. Julij. ab hinc ann
 ꝑmp. Antonio Pio et Bruto ꝑnte Romę Cons. ijdem di
 erunt ante diem xii. kꝑ. Augusti: quo tempore Solis
 cula in egypto faceret exortum. Quare scire et lice
 illius magni qui ut supꝑdictuz solaris et canicularis
 annus uocatur. Hunc agi uertentem annuz ceteris
 aut istorum annorum propterea notavi ne quis eo
 ex kꝑ. ian. aut ex aliquo tempore simul putaret inci
 cum his conditoru uol
 opiniones philosophoru
 alijs ab æstiuo solsticio: ꝑ
 ab autumnali æquinoct
 nonnullis ab earum oc
 annus naturalis uid
Mensium genera
 ciuiles. Natural
 tim lune esse dicunt. Et
 quodaꝫ in zodiaco orbe
 temporis quoddam spo
 sunt numeri quidam
 tuto obseruat: ut num
 quiores et omniu gentiu communes sunt ciuiles et ꝑ
 instituti: et ad undaquāqꝫ pertinent ciuitatem qui se
 lestos seu solis seu lune ꝑꝑꝑꝫ inter se partes sunt.
 dies habent totos. Quippe Sol in aquario moratur

